

Lunds universitet

Institutionen för kommunikation och medier

Journalistik

Handledare: Ulrika Holgersson

2021-01-14/15

Robin Andersson och Simon Appelqvist

JOUK10

Från ceremoni till trauma

En mediehistorisk studie av luftskeppet Hindenburg som en
uppblåst mediehändelse

Under denna resa har vi tagit oss ner i tidningsarkivet, upp i luften och över Atlanten. En särskild tanke ägnas åt de passagerare som förolyckades i Hindenburgkatastrofen.

Vi vill tacka vår handledare Ulrika Holgersson som med stor entusiasm hjälpt oss under arbetets gång.

Abstract

Denna uppsats studerar *Aftonbladets* och *Svenska Dagbladets* rapportering om händelsen som benämns Hindenburgkatastrofen. Syftet med studien är att undersöka hur journalistiken är medskapare till en historisk händelse och på vilket sätt tidningarna konstruerade en mediehandling. Studien motiveras av det bristande forskningsläget. Dels har tidigare forskning om mediers rapportering av Hindenburgkatastrofen enbart fokuserat på bilder. Dels är forskningen om katastrofer som mediehandlingar tunn. Dessutom har inga studier gjorts över en mediehandling som under rapporteringens gång förändrats så totalt i sin karaktär som i fallet Hindenburg.

Vi använder oss av en kvalitativ innehållsanalys för att analysera tidningsartiklar publicerade inför, under och efter katastrofen ägt rum. Med hjälp av teorierna om mediehandlingar och myten om det medierade centrumet undersöker vi vilka tekniker som tidningarna använde sig av i rapporteringen. Vi undersöker hur de blåste upp luftfärden som en mediehandling och sättet de försökte ta kontroll över det medierade centrumet i samband med att luftskeppet Hindenburg exploderar.

Resultaten visar att det i samband med katastrofen bildas flera medierade centrum. Detta leder till att det uppstår en konkurrens mellan *Aftonbladet* och *Svenska Dagbladet* om det splittrade centrumet. Studien synliggör tidningarnas olika strategier för att styra narrativet och därmed kontrollera mediehandlingen.

Nyckelord: Hindenburgkatastrofen, mediehandling, medierat centrum, narrativisering, journalistiska tekniker, *Aftonbladet*, *Svenska Dagbladet*, vittnesambassadör, Birger Brinck

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.2 Syfte och frågeställningar	1
1.3 Tidigare forskning	2
1.3.1 Den första väldokumenterade flygkatastrofen	3
1.3.2 Modernity's gamble – vinster och risker med teknologiska framsteg	3
1.3.3 Ceremoniella livesända mediehändelser	4
1.3.4 Från tävling, erövring och kröning till terror, katastrofer och krig	5
1.4 Studier om icke-livesända mediehändelser	6
1.4.1 Expeditionen till Sydpolen 1911 som en mediehändelse	6
1.4.2 Jordbävningen i Lissabon 1755 och Tsunamikatastrofen 2004	6
1.5 Ceremoniella mediehändelser	7
1.5.1 När Hjalmar Brantings begravning blev en kröning	7
1.5.2 Jubileumsutställningar som tävlingar	8
1.5.3 Tre kungliga bröllop – tre kröningar	8
1.5.4 Drottning Elizabeths försoningsresa	9
1.6 Telegrafens betydelse för århundratets katastrof	9
2. Teori	10
2.1 Kritik mot Dayan och Katz begränsade definition av mediehändelser	10
2.2 Medieensemblens och narrativiseringens centrala funktioner	11
2.3 Myten om det medierade centrumet	12
2.4 Journalistiska tekniker och vittnesambassadören	12
3. Metod och material	13
3.1 Val av metod	13
3.2 Tillämpning av kvalitativ innehållsanalys	15
3.3 Material, urval och avgränsning	16
4. Hindenburg: Ett uppblåst underverks uppgång och fall	16
4.1 Hindenburgs sista flygning som en ceremoniell mediehändelse	17
4.1.2 Den ceremoniella mediehändelsens vittnesambassadör	19
4.2 Hindenburg som en traumatisk mediehändelse	23
4.2.1 Den traumatiska mediehändelsens vittnesambassadör	23
4.3 Tidningarnas brist på kontroll	25
4.3.1 Kaos kontra ordning i mediernas sökande efter kontroll	26
4.4 Spin-off-effekter	28
4.5 Medieensemblen och icke-journalistiska inslag	30
5. Slutsats	34
5.1 Förslag till vidare forskning	37

6. Referenslista	38
6.1 Litteratur	38
6.2 Tidningsartiklar	40
6.2.1 Aftonbladet	40
6.2.2 Svenska Dagbladet	41

1. Inledning

Vi ha lunchat tidigt och stått i kö för att få röka en cigarett. Det är bara ett ställe ombord man får röka, och det är i rökrummet, som är fantastiskt väl isolerat på grund av eld- och explosionsfaran.¹

Textstycket ovan var det sista som Sveriges första flygande reporter Birger Brinck skrev från luftskeppet Hindenburg den 5 maj 1937. Dagen därpå faller "Tysklands stolthet", det största luftskepp som någonsin byggts, ned från kvällshimlen i en helvetisk eld. Kvar på marken ligger endast ett rykande och förvridet skelett av metal. Birger Brinck är en av de 35 passagerare som omkommer i katastrofen. Inför resan hade flera medier blåst upp Hindenburgs resa från Frankfurt till Lakehurst till ett spektakel. Genom Brincks rapportering från resan kunde publiken följa luftjättens farofyllda färd över Atlanten.

Vår uppsats undersöker hur Hindenburgkatastrofen, som *Aftonbladet* och *Svenska Dagbladet* kom att kalla luftskeppsolyckan, konstruerades som en mediehändelse. Det som gör just Hindenburgkatastrofen intressant att undersöka är det faktum att händelsen totalt ändrade karaktär och gick från att vara en ceremoni till ett trauma. Vi kommer i denna uppsats att visa på vilket sätt *Aftonbladet* och *Svenska Dagbladet* var medskapare till en historisk händelse, vilken de försökte bibehålla kontrollen över när det teknologiska underverket Hindenburg gick ett oväntat och fruktansvärt öde till mötes.

1.2 Syfte och frågeställningar

Studier av dåtiden kan ge upphov till nya perspektiv på nutiden och därmed förstå den på nya sätt.² Inte minst gäller detta journalistiken. Syftet med denna uppsats är därmed att undersöka och analysera hur journalistiken med hjälp av olika tekniker är medskapare till den historiska händelsen som benämns Hindenburgkatastrofen. Detta görs genom att studera två svenska dagstidningars (*Aftonbladet* och *Svenska Dagbladet*) rapportering om vad som kom att bli Hindenburgs sista luftfärd över Atlanten. Vi utgår från följande tre faser: före, under och efter katastrofen den 6 maj 1937. Den existerande forskningen som undersöker katastrofer som mediehändelser är tunn och begränsad till studier som inte innehåller den dynamiska

¹ Aftonbladet 5 maj 1937, "I kö att få röka en cigarett", sid. 8

² Kristina Widestedt, "Pressing the centre of attention: three royal weddings and a media myth", *Media and Monarchy in Sweden*, red. Mats Jönsson & Patrik Lundell, 9-19, Göteborg: Nordicom, 2009, sid. 12

förändringen som Hindenburgkatastrofen innefattar. Vårt bidrag till forskningsläget blir därmed att vi applicerar teorierna om mediehändelser och det medierade centrumet på ett för tillfället outforskat historiskt fenomen. Genom att undersöka hur medierna agerar vid en sådan händelse är vår förhoppning att fylla en kunskapslucka.

Vår övergripande frågeställning är:

Hur konstruerade *Aftonbladet* och *Svenska Dagbladet* Hindenburgkatastrofen som en mediehändelse?

Våra delfrågor för att besvara vår övergripande frågeställning är:

- Hur och med hjälp av vilka tekniker narrativiserade *Aftonbladet* och *Svenska Dagbladet* Hindenburgs sista flygtur?
- Förändrades narrativiseringen över tid? I så fall hur?
- Vilka visuella medel använde *Aftonbladet* och *Svenska Dagbladet* i sina publiceringar om Hindenburgkatastrofen?
- Skiljer sig *Aftonbladets* och *Svenska Dagbladets* narrativisering av händelsen och i så fall hur?
- Vilka typer av icke-journalistiskt material samverkade med det journalistiska materialet för att skapa en mediehändelse?

1.3 Tidigare forskning

Tidigare forskning om Hindenburg ur en journalistisk utgångspunkt fokuserar på den bildjournalistiska aspekten av katastrofen. Vad vi vet så har ingen tidigare forskning studerat hur pressen skildrade Hindenburg som en mediehändelse, varken i Sverige eller utomlands. Däremot finns det tidigare forskning som fokuserat på andra, liknande fall, utifrån begreppen *mediehändelser* och *medierat centrum*. Tidigare forskning har heller inte studerat hur mediernas rapportering förändras när en mediehändelse går från ceremoni till trauma. Vi vidareutvecklar därmed teorierna om mediehändelse och medierat centrum och applicerar dem på ett tidigare outforskat fenomen. Detta i sig kan leda till vidare forskning om katastrofer som mediehändelser vars händelseutveckling påverkar det medierade centrumet.

Vi inleder detta avsnitt med att redogöra för tidigare forskning om Hindenburgkatastrofen. Därefter presenterar vi den ursprungliga definitionen av mediehändelser och på vilket sätt denna har utvecklats i senare forskning.

1.3.1 Den första väldokumenterade flygkatastrofen

Lavoie har skrivit om teknologins framträdande roll i rapporteringen av Hindenburgkatastrofen och menar att de teknologiska framstegen som hade gjorts inom foto var formativ i återberättandet av katastrofen. Inför Hindenburgs ankomst från Frankfurt till Lakehurst, New Jersey, hade en stor skara journalister samlats ovetandes om att de kommer att fånga vad som blev den första väldokumenterade flygkatastrofen. Året var 1937 och de teknologiska framstegen innebar en större verktygslåda för det journalistiska yrket. Förmågan att snabbt kunna ta bilder med små Leica-kameror för att sedan framkalla, publicera och sprida dem världen över med hjälp av telegrafan, gjorde att Hindenburgkatastrofen cementerades som en av fotojournalistikens hittills mest inflytelserika händelser. Men utöver stillbildsfotografi var det även möjligt att fånga katastrofen i rörlig bild såväl som genom ljudinspelning, vilket gjorde att händelsen återspeglades i varje tänkbar aspekt. Lavoie landar i slutsatsen att fotografierna av Hindenburgkatastrofen spelade en viktig roll för amatörfotografierna och dess nyhetsvärde – men även på vilket som pressfotografer värderar nyhetsbilder.³

1.3.2 Modernity's gamble – vinster och risker med teknologiska framsteg

Robert Hariman och John Louis Lucaites har analyserat de ikoniska fotona som togs när rymdraketen Challenger och Hindenburg exploderar och faller ner mot marken. Två frågeställningar som de ställer sig och som är relevanta för vår undersökning är hur dessa ikoniska bilder formar allmänhetens kunskap och på vilket sätt bilderna färgar människors åsikter och attityder.⁴ De hävdar att vi, efter att ha sett de ikoniska bilderna av katastroferna, får en känsla av att farorna med modernitetens framgångar är överhängande och att man hela tiden måste överväga om riskerna uppväger vinsterna samtidigt som vi fortsatt drivs av tekniska framsteg.⁵ Fotona blir en form av visuell bevisföring där spänningen mellan utopi och dystopi

³ Vincent Lavoie, "Hindenburg Disaster Pictures: Awarding a Multifaceted Icon", *Getting the picture: the visual culture of the news*, Bloomsbury Academic, red. Jason E. Hill, & Vanessa R. Schwartz, London, 2015. sid. 252-258

⁴ Robert Hariman & John Louis Lucaites, "Ritualizing modernity's gamble: The iconic photographs of the Hindenburg and Challenger explosions", *Visual Communication Quarterly*. 11:1-2. 2004: 4-17, sid. 4

⁵ Ibid., sid. 13

möts i vad de kallar för *modernity's gamble*.⁶ Med *modernity's gamble* menar de att de sociala och politiska framsteg som teknologiska utvecklingen möjliggör väger tyngre än riskerna med densamma. Man kan tänka sig två vågskålar. I den ena vågskålen ligger vinsterna med den teknologiska utvecklingen. I den andra vågskålen ligger bristen på kontroll över människors liv och hälsa. I takt med den moderna civilisationens strävan efter utveckling väger värdet i den första vågskålen allt tyngre och således avtar vår uppfattning om de risker som ligger i den första. Det är inte förrän en händelse sker, så som en katastrof, som riskerna avslöjas och vågskålarna jämnas ut.⁷

1.3.3 Ceremoniella livesända mediehändelser

Enligt Dayan och Katz är en mediehändelse en televiserad genre av ceremoniell art som sänds live.⁸ Den mest grundläggande skillnaden mellan en mediehändelse och andra typer av televiserade genrer är avsaknaden av rutin. På samma sätt som en semester är ett avbrott i en familjs vardag är en mediehändelse ett avbrott i det reguljära och rutinmässiga tv-flödet.⁹ Dayan och Katz menar att begreppet mediehändelse är en typ av genre som tar avstamp i företeelser som sker utanför medierna – de är organiserade, förplanerade och annonserade av personer och krafter utanför medierna, såväl geografiskt som organisatoriskt.¹⁰ Inte sällan är mediehändelser monopolitära, det vill säga att samtliga mediekanaler bryter sina vanliga sändningar för att ge plats åt ett storslaget event som sker i livesändning.¹¹ Mediehändelser attraherar en enormt stor publik som kan sträcka sig över ett helt land och ibland över hela världen. Utifrån Dayan och Katz definition av mediehändelser exponeras publiken under ett och samma tillfälle och publiken förenas i en och samma virtuella upplevelse. Händelsen upplevs som så pass viktig att publiken helt enkelt inte får missa den: händelsen är obligatorisk.¹²

Dayan och Katz delar in mediehändelser i tre olika typer, vilka de kallar *contest*, *conquest* och *coronation* (vilka vi härmed benämner som tävling, erövring och kröning). Exempel på tävling som mediehändelse är de olympiska spelen, världsmästerskapet i fotboll eller

⁶ Ibid., sid. 14

⁷ Ibid., sid. 6

⁸ Daniel Dayan & Elihu Katz, *Media Events: The Live Broadcasting of History*. London & Cambridge: Harvard University Press, 1992. sid. 7

⁹ Ibid., sid. 5

¹⁰ Ibid., sid. 7

¹¹ Ibid., sid. 5

¹² Ibid., sid. 12-14

partiledardebatter. De karaktäriseras av att vara regelstyrda där väldigt höga insatser står på spel. Exempel på erövring som mediehändelse är livesändningen av månlandningen. Denna typ av händelser är enastående bedrifter som sker väldigt sällan. Exempel på kröning som mediehändelse är kungabröllop och offentliga begravningar av betydelsefulla personer. Till skillnad från tävling och erövring är kröningen fullt ut ceremoniell, även om de förra i stor utsträckning innehåller ceremoniella komponenter.¹³ Särskilt relevant för vår undersökning är typen erövring, då den i hög utsträckning påminner om Hindenburgs sista luftfärd. Enligt Katz och Dayans klassificering av erövring karaktäriseras nämligen erövring bland annat av att den sker vid ett tillfälle och tidsperspektivet är framtiden. Erövringens "huvudpersonen", hjälten, ska besegra normer, övertygelser eller naturen. Oddsens är inte på hjälten sida och händelsen dramatiseras genom frågan huruvida hjälten ska lyckas eller inte ("will the hero succeed?").¹⁴

1.3.4 Från tävling, erövring och kröning till terror, katastrofer och krig

Katz och Liebes har på senare år uppdaterat mediehändelsens definition från att enbart innefatta varianterna tävling, erövring och kröning, vilka getts samlingsnamnet *ceremoniella händelser*. Enligt dem har nämligen händelser av ceremoniell art med tiden börjat tappa sin innebörd och minskat i antal. Därför har de tagit fram ytterligare ett antal varianter som ska representera de typer av mediehändelser som numera blivit vanligare och står i mediernas fokus: terror, katastrofer och krig, vilka ges samlingsnamnet *traumatiska händelser*. I grova drag karaktäriseras ceremoniella händelser av att vara förplanerade och samhällsintegrerade. Traumatiska händelser karaktäriseras av att vara överraskande utbrott som stör och skapar förtvivlan. Ytterligare en viktig skillnad mellan ceremoniella och traumatiska händelser handlar om mediernas (bristande) kontroll över det som sker.¹⁵ Båda kategoriseringarna grundar sig också i att mediehändelserna är livesända.

Även Dayan har omformulerat och uppdaterat kriterierna för vad som är en mediehändelse. Enligt honom karaktäriseras en mediehändelse av fyra centrala kännetecken. För det första handlar det om hur utsändaren betonar händelsen genom att ge den utrymme och avbryter en redan organiserad tablå. För det andra handlar det om hur händelsens karaktär

¹³ Ibid., sid 25-26

¹⁴ Ibid., sid 34-35, 37

¹⁵ Elihu Katz & Tamar Liebes, "No More Peace!": How Disaster, Terror and War Have Upstaged Media Events", *International Journal of Communication*, 1, 2007, 157-166

konstrueras. För det tredje karaktäriseras en mediehändelse av att utsändaren är lojal till organisatörernas paketering av händelsen. För det fjärde förenas mediehändelsens konsumenter i en gemensam upplevelse och därmed skapas ett "vi".¹⁶

1.4 Studier om icke-livesända mediehändelser

Även om Katz och Dayan lagt grunden för definitionen av mediehändelser i att vara livesända händelser, har flera forskare studerat mediehändelser som ägt rum innan tv-åldern. Nedan kommer vi belysa exempel på hur sådana historiska mediehändelser har studerats inom medieforskningen. Dessa är relevanta för vår studie eftersom de behandlar händelser bortom livesändning, vilket även vårt fall gör. Vi kommer även ta upp tidigare forskning som studerat en liknande katastrof som den Hindenburg var, men som inte använder sig av begreppet mediehändelser på det sätt som Dayan och Katz myntade i *Media Events*.

1.4.1 Expeditionen till Sydpolen 1911 som en mediehändelse

I sin studie av norrmannen Roald Amundsens expedition till Sydpolen 1911 använder sig Ytreberg av en bredare definition av mediehändelser för att förstå vilken typ av mediehändelse som expeditionen var. Detta gör han genom att undersöka expeditionens narrativ och tittar på olika medieprodukter såsom fotografier, filmer, telegram, nyhetstidningar och reklam. Han finner att denna samling av medieprodukter samspelade och tillsammans skapade en mediehändelse.¹⁷ De teknologiska framgångar som fanns vid den tiden ledde till möjligheten att återspegla expeditionen på flera olika sätt. Samtidigt arbetade pressen aktivt med att skriva fram spänning och ovisshet i sin rapportering för att engagera publiken.¹⁸ I vårt teoriavsnitt kommer vi att dyka djupare i den bredare definitionen av mediehändelser som Ytreberg använder sig av, hur olika medieprodukter samspelar samt narrativets roll i konstrueringen av en mediehändelse.

1.4.2 Jordbävningen i Lissabon 1755 och Tsunamikatastrofen 2004

Wilke anlägger ett historiskt perspektiv på mediehändelser. Han jämför medierapporteringen om två naturkatastrofer som på många sätt liknar varandra men där det skiljer 250 år dem emellan:

¹⁶ Daniel Dayan, "Beyond media events", *Media events in a global age*, red. Nick Couldry, Andreas Hepp & Friedrich Krotz, sid. 23-31. London: Routledge, 2010, sid. 25-26

¹⁷ Espen Ytreberg, "The 1911 South Pole Conquest as Historical Media Event and Media Ensemble", *Media History*, vol. 20, nr 2, 2014, sid. 167-181

¹⁸ *Ibid.*, sid. 178.

jordbävningen i Lissabon år 1755 och Tsunamikatastrofen 2004. Han frångår Dayan och Katz ursprungliga kriterium att händelsen ska vara förplanerad. Men han menar att händelserna går att studeras som mediehändelser tack vare den stora uppmärksamheten katastroferna gavs och genom de medel som medierna använde i sin rapportering. Ett sådant medel är tidningarnas rubriksättning. Under 1700-talet bestod nämligen tidningarnas rubriker endast av dagens datum och var i världen nyheten utspelat sig. Men jordbävningen i Lissabon föranledde tidningen *Hamburgischer Unpartheyischer Correspondent* att i rubriken även skriva ut att en jordbävning ägt rum.¹⁹

För att illustrera händelsen användes två former av visualisering: dels den grafiska illustrationen och dels en form av visuella boxar som kan ses som en förlaga till tv-apparaten. Boxarna var designade på så sätt att publiken kunde få en tredimensionell upplevelse av jordbävningen. De visuella boxarna blev populära, inte minst för dåtidens analfabeter. Enligt Jürgen Wilke finns det en etnocentrisk koppling mellan att både tsunamin och jordbävningen blev en mediehändelse i Tyskland, även om denna koppling är mer relevant för tsunamin än för jordbävningen. Även om Tyskland hade flera handelsföretag positionerade i Lissabon som påverkades av jordbävningen var det enligt Wilke snarare nyhetens sensationalistiska slagkraftighet som ledde till den massiva bevakningen än dess konsekvenser för det tyska folket. När det kommer till medierapporteringen av tsunamin 2004 var den stora mängden tyska turister i regionen relevant för medierapporteringens omfattning.²⁰

1.5 Ceremoniella mediehändelser

1.5.1 När Hjalmar Brantings begravning blev en kröning

Holgersson har forskat om Hjalmar Brantings begravning genom att studera kortfilmen "Hjalmar Brantings jordafärd", de dokument som innehöll Socialdemokratiska partiets planering av begravningsprocessionen och dagstidningarnas skildring av den.²¹ Hon finner att Brantings begravning kan förstås som ett tidigt exempel på en mediehändelse enligt Katz och Dayans definition i hur den var förplanerad och bröt det vardagliga nyhetsflödet. Brantings begravning

¹⁹ Jürgen Wilke, "Historical perspectives on media events", *Media events in a global age*, red. Nick Couldry, Andreas Hepp & Friedrich Krotz, sid. 45-60. London: Routledge, 2010

²⁰ Ibid., sid. 53-55

²¹ Ulrika Holgersson, "Hjalmar Brantings jordafärd på film", *Välfärdsbilder: svensk film utanför biografen*, red. Erik Hedling & Mats Jönsson, sid. 74-99. Stockholm: Statens ljud- och bildarkiv, 2008. sid. 81

som mediehandling tydliggjorde ett budskap om nationell försoning med en uppbyggd enighet kring en heroisk figur i dess centrum – där Branting framställs som mest levande trots att han var död.²²

1.5.2 Jubileumsutställningar som tävlingar

I antologin *Mediehistorier kring Stockholmsutställningen* belyses den massiva mediala uppmärksamheten som omgav invigningen av Allmänna konst- och industriutställningen i Stockholm 1897. Utställningens mediebevakning var både snabb och omväxlande – utöver tidningstexter producerades även visuellt och audiellt material och särskilda tekniker utvecklades för att skapa en virtuell närvaro bland de som inte kunde uppleva utställningen på “riktigt”. Evenemanget påminner därför om en mediehandling så som Dayan och Katz formulerat den, även om de reserverat begreppet till det som sker live via radio och tv.²³ En annan utställning som studerats som en mediehandling är den norska jubileumsutställningen på Frogner 1914. Enligt Ytreberg var denna framförallt en manifestation av nationalistisk ideologi men även av den tidiga norska underhållningsindustrin. Utställningens massmediala bevakning bidrog till nationsbyggandet och nationens föreställda gemenskap. Jubileumsutställningen bör, enligt Ytreberg, ses som en historisk mediehandling därför att mediernas möjligheter och behov sammansmälte med utställningen och går därför inte att separera från varandra.²⁴

1.5.3 Tre kungliga bröllop – tre kröningar

I *Pressing the Centre of Attention: Three Royal Weddings and a Media Myth* studerar och jämför Widestedt hur svensk press rapporterade och skapade mediehandlingar av tre kungliga bröllop som hölls 1888, 1932 och 1976. Hon menar bland annat att i rapporteringen av bröllopet 1888 synliggörs tidningarnas strävan efter att göra sig synonyma med “det allra senaste”. Inte enbart genom att bevaka nyheten, det kungliga bröllopet, utan även genom att man betonade att den allra senaste teknologin inom fotografi användes. Detta synliggjordes dessutom 1932 men den moderna teknologin förhöjdes ytterligare och rörlig bild och ljud blev en del av rapporteringen

²² Ibid., sid. 92

²³ Anders Ekström, Solveig Jülich & Pelle Snickars, “I mediearkivet.” *1897 Mediehistorier kring Stockholmsutställningen*, red. Anders Ekström, Solveig Jülich & Pelle Snickars, sid. 7-43. Stockholm: Statens ljud- och bildarkiv, 2006, sid. 8

²⁴ Espen Ytreberg, “Et mediert nasjonsfellesskap: Jubileumsutstillingen på Frogner i 1914”. *Tidsskrift for kulturforskning*, vol 12, nr. 2, 2013, 5–22

om bröllopet. Bland annat hade prins Gustaf Adolfs tacktal spelats in och tidningarna rapporterade om hur talet hade recenserats av en tysk filmtekniker. När tv-apparaten sedan blev allt vanligare i folkhemmen vävdes detta in i rapporteringen om bröllopet 1976. Widerstedt menar att faktumet att tidningarna skrev om hur miljontals människor såg ceremonin på tv ringade in det som en viktig händelse och legitimerade den enorma nyhetsbevakningen.²⁵

1.5.4 Drottning Elizabeths försoningsresa

Dekavalla och Rafter har i artikeln *The construction of a 'historical moment'* studerat hur drottning Elizabeths resa till Irland 2011 konstruerades till en historisk händelse av medier. De menar att kontexten, den långvariga konflikten som länge präglade Irland, ökade nyhetsvärdet, vilket möjliggjorde konstruktionen av drottningens resa som en mediehändelse. Enligt Dekavalla och Rafter föll resan i linje med Dayan och Katz definition av erövring där drottningen skildrades som en ärofylld hjälte på en försoningsresa med uppdrag att hjälpa landet i fredsbyggandet. I brittisk så väl som irländsk rapportering stod temat om försoning i centrum och meningsskiljande åsikter syntes knappt i rapporteringen. Dekavalla och Rafter menar att denna homogena representation och strävan efter försoning som det enda möjliga alternativet förstärkte resan som mediehändelse.²⁶

1.6 Telegrafens betydelse för århundratets katastrof

I *Titanic legacy: disaster as media event and myth* undersöker Paul Heyer bland annat relationen mellan Titanic och 1900-talets kommunikation. Han belyser den trådlösa telegrafens potential och begränsningar, vilka fartygsolyckan synliggjorde. Heyer undersöker även hur pressen rapporterade om olyckan som enligt honom är en av de största enskilda nyhetshändelserna under hela 1900-talet. Nyhetsmedierna skapade nya sätt att inhämta information kring olyckan och den journalistiska etiken sattes på sin spets.²⁷ Heyer använder dock inte begreppet "media events" så som den tidigare forskningen som här framlagts. Men *Titanic legacy* undersöker journalistisk rapportering kring en olycka som på flera sätt påminner om Hindenburgkatastrofen – bägge

²⁵ Kristina Widerstedt, "Pressing the Centre of Attention: Three Royal Weddings and a Media Myths", *Media and Monarchy in Sweden*, red. Mats Jönsson & Patrick Lundell, sid. 47-58. Göteborg: Nordicom, 2009

²⁶ Marina Dekavalla & Kevin Rafter, "The construction of a 'historical moment': Queen Elizabeth's 2011 visit to Ireland in British and Irish newspapers", *Journalism*, vol. 17(2), sid. 227-243

²⁷ Paul Heyer, *Titanic legacy: disaster as media event and myth*. Westport: Praeger Publishers, 1995. sid. Förord

ansågs vara teknologiska underverk som visade hur människan tämjt naturen men där bägges öde utmanade tron på modernitetens framsteg.

2. Teori

Medierat centrum och *mediehändelser* är två begrepp som står i nära relation till varandra och bildar det teoretiska ramverk som vi senare applicerar på *Aftonbladets* och *Svenska Dagbladets* rapportering av Hindenburgkatastrofen. Först inleder vi detta avsnitt med att redogöra för den kritik som riktats mot Dayan och Katz ursprungliga definition av mediehändelser som livesända spektakel. Därefter presenterar vi den vidareutvecklade definitionen av begreppet som vi kommer använda oss av i vår analys.

2.1 Kritik mot Dayan och Katz begränsade definition av mediehändelser

Dayans och Katz definition av mediehändelser har kritiserats av medieforskare för att vara alltför begränsad. Därför har Hepp och Couldry vidgat begreppet och kopplar den till vår globaliserade värld där digitala medier är centrala. De ger i stället följande definition: “[...] media events are certain situated, thickened, centering performances of mediated communication that are focused on a specific thematic core, cross different media products and reach a wide and diverse multiplicity of audiences and participants”.²⁸

En annan invändning som Hepp och Couldry lyfter är Dayan och Katz definition av mediehändelser som ritualer av medierad kommunikation, vilka enar samhällen genom en uppsättning av gemensamma värden. Anledningen till att Hepp och Couldry anser att detta perspektiv är problematiskt är att det implicit säger att det finns stabila och tydligt markerade gemensamma värden i ett samhälle. De menar nämligen att det går att ifrågasätta om det finns, eller någonsin har funnits, en sådan uppsättning av gemensamma värden. Detta blir särskilt tydligt när man går från ett nationellt till globalt perspektiv på en mediehändelse. Exempelvis skiljer sig inramningen av de olympiska spelen beroende på i vilken nation eller region någon bor i.²⁹

²⁸ Nick Couldry & Andreas Hepp, “Introduction”, *Media events in a global age*, red. Nick Couldry, Andreas Hepp & Friedrich Krotz, sid. 1-20. Routledge, London, 2010

²⁹ *Ibid.*, sid. 5

Hepp och Couldry lyfter fram Paddy Scanells relativt enkla distinktion mellan mediehändelser som “händelser” (happenings) och mediehändelser som “evenemang” (events). Den förra syftar till händelser som drabbar oss, såsom jordbävningar eller flygplanskrascher. Den senare syftar till händelser som sker tack vare oss människor.³⁰

I vår analys om Hindenburgs sista flygfärd är denna distinktion särskilt intressant eftersom den är en kombination av händelser som drabbar oss och evenemang skapat av människor.

Enligt Hepp och Couldry måste en mediehändelse ses ur ett kritiskt perspektiv som ifrågasätter hur mediehändelsen har konstruerats som centrerad och i vilken utsträckning den är avsedd att bibehålla mediernas eller andra sociala aktörers makt.³¹ Eftersom konstruktionen av centrumet varierar i relation till mediehändelsens tematiska kärna möts vi av både det som Dayan och Katz ser som “rituella mediehändelser” och av “motstridiga mediehändelser” såsom katastrofer och krig. Varje mediehändelse måste ses som något på förhand ovisst och undersökas från fall till fall.³²

2.2 Medieensemblens och narrativiseringens centrala funktioner

Även Ytreberg ställer sig kritisk till Dayan och Katz grunddefinition av begreppet mediehändelse som något som måste ske live. Genom att kombinera den engelskspråkiga forskningen om mediehändelser med den tyskspråkiga forskningen om historiska medier adderas en historisk dimension vilket ger ökad förståelse för hur mediehändelser konstrueras, menar Ytreberg. I den tyskspråkiga forskningstraditionen ligger fokuset på att undersöka den roll som teknologiska medium (såsom telegraf, telefon, grammofon, film och press) har i konstruktionen av viktiga händelser. Samspelet mellan dessa teknologiska medium liknas vid hur olika instrument i en orkester interagerar och samspelar med varandra. Detta samspel av medium kallas därav *medieensemble* och är kopplat till det som Couldry menar att mediehändelser definieras av: “hur tids- och platsbundna föreställningar, med en tydlig tematisk kärna, genom en förtätad, medialiserad kommunikation över en rad olika medieprodukter når en bred och mångfaldig publik och deltagare” (egen översättning). Fokuset ligger med andra ord på hur och på vilka sätt händelsen kommuniceras genom olika teknologiska medium, snarare än på Datz och Dayans

³⁰ Ibid., sid. 6

³¹ Ibid., sid. 12

³² Ibid., sid. 12

kriterium om livesänd information. Men utöver medieensemblen finns det ytterligare en grundläggande faktor för konstrueringen av en mediehandling. Nämligen att handlingen måste genomgå en narratisering för att bli en handling av betydelse. Den tyskspråkiga forskningstraditionen menar att för att en handling ska göras begriplig måste den ha ett narrativ. Vad som är grundläggande för ett narrativ är att det måste finnas en kronologisk struktur i form av ett "före" och ett "efter". Det är först när narrativet fått denna struktur som handlingen blir en betydelsefull sådan och det är medier som möjliggör förmedlingen av narrativet.³³

2.3 Myten om det medierade centrumet

Nick Couldry skriver i sin bok *Media Rituals* om vad han kallar för myten om det medierade centrumet. Myten skapas genom att medierna konstruerar ett centrum som publiken ska uppleva som naturligt existerande. Detta centrum består av värden och handlinger som vi bör känna till och uppmärksamma. Medierna vill framställa sig själva som självklara övervakare med exklusiv tillgång att uttolka detta centrum, som i själva verket alltså utgörs av de berättelser som medierna väljer att berätta. Poängen med dessa berättelser är att publiken ska se dem som legitima. Publiken ska även känna att berättelserna är värda att uppmärksammas och söker sig därför till dem för att förstå vad som händer i samhället omkring dem.³⁴ Teorin om det medierade centrumet fungerar för Couldry som ett avstamp i att kritisera och analysera hur medier arbetar för att skapa stora handlinger som de anser viktiga för publiken.³⁵

2.4 Journalistiska tekniker och vittnesambassadören

Likt Ytreberg har Edoff undersökt mediehandlingar från en tid före eran av livesänd tv. Han fokuserar på det som boulevardpressen publicerade om ballongflygningarna över Stockholm mellan 1889 och 1890. Genom att utgå från begreppet medierat centrum demonstrerar han hur medierna gjorde anspråk på att identifiera, uttolka och övervaka ett symboliskt centrum i samhället. En myt skapades kring vad som är samhällets centrum och publiken köpte och sökte sig till det. Det medierade centrumet ringades in av vad han kallar för *journalistiska tekniker*.

³³ Espen Ytreberg, "Towards a historical understanding of the media event", *Media, Culture & Society*. vol. 39, 2017, sid. 309-324

³⁴ Nick Couldry, *Media Rituals: A critical approach*. London: Routledge, 2003. sid. 45-46

³⁵ Erik Edoff, *Storstadens dagbok: boulevardpressen och mediasystemet i det sena 1800-talets Stockholm*, Lund: Lunds universitet, 2016, diss., sid. 22

Med journalistiska tekniker menar han de olika sätt som skribenter använde för att representera det egna arbetet, bland annat genom hur man skrev men även genom att själva befinna sig ombord på luftfärden och sedan återberätta upplevelsen. Skribenten synliggjordes och skapade därmed autencitet i beskrivningarna. Den kroppsliga närvaron blev en del av hur skribenten skrev. De antog därmed rollen som *vittnesambassadör*. Edoff hämtar begreppet från Muhlmann som menar att när reporterns kroppsliga närvaro och reportern sätts i förgrunden av händelsens skildring har hon antagit rollen som vittnesambassadör. Reporterns "jag" är i fokus och därmed blir hennes egna känslor och upplevelser formativa i skildringen av händelsen, vilket därmed formar hur den kollektivt upplevs av läsarna. Läsarna själva känner sig med andra ord närvarande genom vittnesambassadörens återgivning av händelsen.³⁶ Edoff menar i sin studie att detta var ett sätt för skribenterna att förstärka och upprätthålla sig som Stockholms sanna verklighetsskildrare och centrumet etablerades genom hur man skrev fram det i sina texter.³⁷ Edoff finner att luftfärden i sig var förplanerade mediehändelser vilket byggde upp ett intresse hos publiken som inte bara läste det publicerade materialet utan också själva tog sig utanför sina dörrar för att bevittna det som hände i skyn. Edoff finner även att det inte enbart handlade om förplanerade och enastående händelser, utan även att mediehändelsen fick andra dimensioner och ny vidd när ett missöde ledde till kapten Victor Rollas död när det mediala intresset var som störst.³⁸

3. Metod och material

3.1 Val av metod

För att analysera *Aftonbladets* och *Svenska Dagbladets* rapportering om Hindenburgs sista färd har vi genomfört en kvalitativ innehållsanalys. En kvalitativ innehållsanalys som analysteknik är enligt Watt Boolsen lämplig att använda vid analyser av text och är särskilt lämplig när det är massmedier som ska undersökas. För att uppnå en god reliabilitet, det vill säga att samma resultat uppnås vid olika mätningar, kan man vid kodning av datan välja enbart de koder där det råder stor enighet om vilka som ska ingå i analysfasen³⁹, vilket vi därför valt att göra.

³⁶ Géraldine Muhlmann, *A Political History of Journalism*, Cambridge: Polity, 2008. sid. 36

³⁷ Edoff, 2016. sid. 127, 138.

³⁸ Ibid., sid. 90.

³⁹ Merete Watt Boolsen, *Kvalitativa analyser*. Malmö: Gleerups Utbildning AB, 2007, sid. 93-95.

Studien vilar på en hermeneutisk grund. Detta innebär att förförståelsen är central för vår tolkning av texterna.⁴⁰ Vad som är viktigt att komma ihåg är att en text produceras utifrån det sammanhang som personen befinner sig i och således utifrån ett visst perspektiv. I sin tur skapar läsaren ett intryck av innehållet utifrån sina egna referensramar. Meningen som skapas av texten är en konsekvens av hur texten har förmedlats, exempelvis genom vilka ord och fraser som används och hur de registreras hos läsaren. På så vis sker ett samspel mellan skribenten och läsaren vilket innebär att meningsskapandet i texten är ett samarbete mellan de två.⁴¹ Dessutom är en texts betydelse i ständig förändring som är beroende av vem som tolkar texten och i vilken historisk kontext texten är producerad. Som uttolkare av texterna samspelar vår kunskap och tidigare erfarenheter med de erfarenheter som texterna bygger på. Det är därför viktigt att vara medveten om denna förförståelse och att vi aldrig möter en text som blanka papper.⁴²

Innan kodningen har vi därför närläst materialet flera gånger, såväl enskilt som tillsammans. Vi har dessutom upprepat kodningen för att öka studiens reliabilitet. Enligt Watt Boolsen riktas ofta kritik mot kvalitativa analyser på grund av att de är alltför subjektiva, både vad gäller val och konstruktion av datan samt analysen av den. Detta leder enligt kritikerna till att forskningen är svår att kopiera och att undersökningarna är svåra att generalisera från, det vill säga att undersökningen enbart säger något om det enskilda fallet som studerats. Men, menar Watt Boolsen, världen är inte svart och vit. Ty resultat utifrån kvalitativa analyser befinner sig i en gråzon och självständiga bedömningar och slutsatser krävs just på grund av att det saknas ett facit. En annan viktig kritik som ofta riktas mot kvalitativ forskning är brist på transparens i hur forskaren har gått till väga⁴³ vilket föranleder nedanstående stycke.

⁴⁰ Göran Bergström & Kristina Boréus, "Samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys," *Textens mening och makt – metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, red. Göran Bergström & Kristina Boréus, sid 13-48. Lund: Studentlitteratur, 2012, sid. 31-32

⁴¹ Johanna Ledin & Ulla Moberg, "Textanalytisk metod," *Metoder i kommunikationsvetenskap*, red. Mats Ekström & Lars-Åke Larsson, sid. 153-178. Lund: Studentlitteratur, 2010, sid. 153-154.

⁴² Göran Bergström & Kristina Boréus, "Samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys," *Textens mening och makt – metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, red. Göran Bergström & Kristina Boréus, sid 13-48. Lund: Studentlitteratur, 2012. sid. 31-32

⁴³ Boolsen, sid 88-89

3.2 Tillämpning av kvalitativ innehållsanalys

Som vi tidigare nämnt i teoriavsnittet menar Ytreberg att narrativisering är central i konstrueringen av en betydelsefull händelse.⁴⁴ Därför har vi kodat materialet utifrån kategorier som identifierats som särskilt framträdande för tidningarnas narrativisering av händelsen. För att få en bättre överblick i analysen har kategorierna sedan grupperats i tre teman. Vi har valt att kalla temana för *karaktärer*, *dramaturgi* och *journalistiska arbetsmetoder*. Temat *karaktärer* handlar om hur *Aftonbladet* och *Svenska Dagbladet* skapar närhet till personer involverade i resan och katastrofen. Vi har letat efter hur tidningarna skriver fram livsöden, vittnesmål och hur de har arbetat med personifiering av såväl inblandade i katastrofen som själva luftskeppet Hindenburg. Temat *dramaturgi* handlar om hur tidningarna skriver för att skapa spänning och fånga läsaren. Där har vi i texten letat efter hur tidningarna skriver fram spänning, ovisshet, syndabockar, spekulationer, konflikter, säkerhet, osäkerhet, teknologiska underverk och avdramatisering/normalisering. Med *journalistiska arbetsmetoder* menar vi hur tidningarna återberättar händelsen. Vi har letat efter exklusivitet, vilka teknologiska hjälpmedel som tidningarna använde sig av, skribentnärvaro, sensationalism och tillbakablickar till tidigare luftskeppskatastrofer. I samband med detta tittar vi även på textens materialitet, det vill säga hur tidningarna med hjälp av layoutteknik visuellt framställer texten. Med inspiration från Dayan och Katz klassificering av ceremoniella mediehändelser i *Media Rituals* kommer vi även att tillämpa varianten erövring.⁴⁵

I analysen tillämpar vi vårt teoretiska ramverk. Vi placerar även Hindenburgkatastrofen i relation till tidigare forskning. Detta gör vi genom att lyfta fram särskilt framträdande detaljer som återfinns i materialet och som liknar sådant som varit av vikt i konstrueringen av andra typer av mediehändelser. Detta gör vi för att synliggöra Hindenburgkatastrofens likheter och skillnader med andra mediehändelser. Då den tidigare forskningen som behandlar katastrofer som mediehändelser är så pass begränsad är det oklart hur dagstidningar narrativiserar katastrofer, vilket motiverar såväl vårt metodval som studieobjekt.

⁴⁴ Espen Ytreberg, "Towards a historical understanding of the media event," *Media, Culture & Society*, vol. 39, 2017, sid. 309-324

⁴⁵ Dayan & Katz, sid. 34-35

3.3 Material, urval och avgränsning

Vi kommer i denna uppsats undersöka *Aftonbladets* och *Svenska Dagbladets* rapportering om Hindenburgs sista flygfärd och katastrofen som ägde rum 6 maj 1937. Anledningen till att vi valt dessa tidningar är att de var, och är än i dag, två av Sveriges största tidningar som båda bedrev en grundlig bevakning av Hindenburgs sista flygfärd samt katastrofen som senare ägde rum. Tidningarnas storlek innebär att de når ut till en stor publik och haft resurser att bevaka händelsen noggrant. *Aftonbladet* hade dessutom en egen reporter ombord på luftskeppet vilket *Svenska Dagbladet* saknade. Denna skillnad motiverar därför vårt val ytterligare.

För att förstå Hindenburgkatastrofen som en mediehändelse kommer vi fokusera på händelsens tre faser: före, under och efter katastrofen. Materialet har därför avgränsats från 4 maj till 18 juli 1937 för att få med hela händelsens narrativa kronologi. Detta öppnar även upp för möjligheten att se om det sker narrativa skiften vid katastrofen. Vi har använt oss av sökordet "Hindenburg*" på tidningar.kb.se och inkluderat samtliga artiklar, korsord och annonser som på något sätt handlat om luftskeppet Hindenburg.

4. Hindenburg: Ett uppblåst underverks uppgång och fall

För att förstå Hindenburgkatastrofen som en mediehändelse behöver man se den utifrån dess två olika dimensioner. Först kommer vi gå igenom hur den till en början konstruerades som en ceremoniell mediehändelse inför och under vad som blev luftskeppets sista resa. Därefter hur den transformerades till en traumatisk mediehändelse i samband med katastrofen. Dels tittar vi på vilka tekniker som *Aftonbladet* och *Svenska Dagbladet* använde sig av i rapporteringen. Med tekniker menar vi både journalistiska tekniker, alltså hur journalisterna skriver fram sig själva och hur de återspeglar verkligheten, och vilka berättartekniker som tidningarna använder sig av. Därefter analyserar vi på vilket sätt tidningarna försökte (åter)ta makten över narrativet. Avslutningsvis redogör vi för vilka typer av medieteknologier som används i skapandet av händelsen och analyserar på vilket sätt de bidrar till att Hindenburgkatastrofen kan ses som en mediehändelse.

4.1 Hindenburgs sista flygning som en ceremoniell mediehandling

Som vi tidigare har nämnt menar Dayan och Katz att en ceremoniell mediehandling är förplanerad, annonserad och organiserad utanför medierna såväl geografiskt som organisatoriskt vilket innebär att handlingen inte sker i en studio.⁴⁶ Tack vare att handlingen har en specifikt bestämd plats och tidpunkt – och så länge allt går som planerat är möjligheten för medierna att kontrollera den ceremoniella handlingen stor.⁴⁷ Grundläggande för en mediehandling är även att handlingen är ett avbrott i det reguljära nyhetsflödet och attraherar en stor publik som förenas i en och samma virtuella upplevelse.⁴⁸

Vi menar att främst *Aftonbladets*, men även *Svenska Dagbladets*, rapportering om Hindenburgs luftfärd från Frankfurt till Lakehurst uppfyller dessa kriterier. Hindenburgs avgång annonseras av *Aftonbladet* som berättar att läsaren, på ett virtuellt plan, kommer kunna följa med på “världens snabbaste Amerikareportage”. Detta skriver *Aftonbladet* på sin förstasida den 28 april 1937, alltså fem dagar före avgången. Här ser man hur tidningen blåser upp resan som en extraordinär handling. Bland annat rubriksätter de artikeln med “New York tur och retur på fem dygn” och fetmarkerar meningar som “världens hittills snabbaste Amerikareportage” och “följ världens snabbaste reportage”. De utlovar även för publiken att tidningen “har alltid de för stunden färskaste meddelandena”.⁴⁹ Texten är dessutom inramad med kraftiga svarta linjer vilket får artikeln att sticka ut bland övriga nyheter på förstasidan. *Aftonbladet* arbetar alltså nästan en hel vecka innan avgång med att fånga läsaren genom att utlova ett spektakel – en exklusiv inblick i livet ombord på Hindenburg. Här går det att dra tydliga paralleller till Wilkes studie om tidningarnas rapportering om jordbävningen i Lissabon 1755 där de bröt mot traditionen att i rubriken endast skriva ut plats och datum – här lade de även till vad som hänt. Jordbävningen ansågs vara av sådan vikt att tidningarna genom sin layout betonade handlingen på ett för dåtiden unikt sätt.⁵⁰ I *Aftonbladets* fall använder man layouten och visuella medel för att få det att sticka ut bland övriga nyheter och framhäver således Hindenburgs resa som en storartad handling.

Även *Svenska Dagbladet* annonserar luftfärden i samband med Hindenburgs avgång från Frankfurt med den sensationistiska rubriksättningen “‘Hindenburg’ har anträtt rekordfärden”.⁵¹

⁴⁶ Dayan & Katz, sid. 5-14

⁴⁷ Katz & Liebes, sid. 163-164

⁴⁸ Dayan & Katz, sid. 5-14

⁴⁹ *Aftonbladet* 28 april 1937, “Newyork tur och retur på fem dygn.”, förstasidan

⁵⁰ Wilke, sid. 45-60

⁵¹ *Svenska Dagbladet* 4 maj 1937, ”Hindenburg har anträtt rekordfärden.”, förstasidan

Liksom *Aftonbladet* väljer *Svenska Dagbladet* att markera artikeln med kraftiga linjer. Dock saknar de den exklusiva inblick i själva resan som *Aftonbladet* utlovar – *Aftonbladet* har nämligen placerat sin “flygande reporter” Birger Brinck ombord på luftskeppet.

Svenska Dagbladet har utöver annonseringen om Hindenburgs avgång skrivit en artikel under luftfärden till Lakehurst, New Jersey. Artikeln uppmärksammas med en rubrik på förstasidan med texten “‘Hindenburg’ i motvind”.⁵² Artikeln inuti tidningen ges rubriken “Hindenburg möter motvind på Atlanten”, och är ett refererat av Brincks samlade artiklar som han skrev från Hindenburg för *Aftonbladet*. Förutom att *Svenska Dagbladet* skriver att artikeln är “Från vår medföljande korrespondent.” saknas signatur.⁵³ Artikelns innehåll är densamma som Brinck rapporterat om i flera artiklar för *Aftonbladet*, men i koncentrerad form. Även ordval och sättet att beskriva medpassagerare är densamma som Brincks artiklar i *Aftonbladet*. Eftersom *Svenska Dagbladets* artikel helt saknar signatur vet vi inte vem som författat texten eller vems upplevelse de återger. Det går därför bara att spekulera om det är Brinck som skrivit artikeln å *Svenska Dagbladets* vägnar, eller om de har gjort en “rewrite” på Brincks artiklar utan att hänvisa till vem som skildrar luftfärden. Vad som dock är tydligt är att både *Aftonbladet* och *Svenska Dagbladets* publiceringar om Hindenburgs luftfärd berättar samma saker och innehåller samma narrativ: den sensationalistiska avgången, farorna som lurar längs vägen och gestaltningen av karaktärerna.

En av Dayan och Katz klassificeringar av mediehändelser utgörs av erövringar. Här spelar hjälten rollen som erövringen som ska besegra normer eller naturen. Frågan huruvida hjälten ska lyckas eller inte hänger ständigt i luften och händelsen sker endast vid ett tillfälle.⁵⁴ I vårt fall är Hindenburg hjälten som kämpar mot naturen och frågan huruvida luftskeppet ska lyckas eller ej väcks. Hon seglar genom luften över ett böljande hav med en rutt som på förhand är oviss. Även om Hindenburgs resa inte är den första över Atlanten presenteras händelsen som en unik möjlighet för läsaren att få följa med ombord. Den underliggande spänningen återkommer i hela materialet, vilket vi kommer gå in på mer senare i analysen. Därmed betonas resan ytterligare som en ceremoniell mediehändelse med ett sammanhållet medierat centrum och ett koncentrerat narrativ. Vad som skiljer tidningarna åt är förmågan att kontrollera den ceremoniella mediehändelsen. Genom Brincks närvaro ombord är det *Aftonbladet* som har

⁵² Svenska Dagbladet 5 maj 1937, “‘Hindenburg’ i motvind”, förstasidan

⁵³ Svenska Dagbladet 5 maj 1937, “Hindenburg möter motvind på Atlanten”, sid. 6

⁵⁴ Dayan & Katz, sid. 34, 37

tillträde, och därmed kontrollen, över det medierade centrumet, vilket *Svenska Dagbladet* saknar. Senare i analysen kommer vi även att beröra hur tidningarnas kontroll över centrumet förändras när katastrofen väl äger rum och hur de på olika sätt medierar detta centrum. Här kommer den andra svenska medpassageraren, Rolf von Heidenstam, spela en avgörande roll för *Svenska Dagbladets* exklusiva tillgång till centrumet och därmed kontrollen över det. Först kommer vi dock redogöra hur Brincks rapportering från Hindenburg är central i mediernas konstruktion av resan som en ceremoniell mediehändelse.

4.1.2 Den ceremoniella mediehändelsens vittnesambassadör

Likt skribenterna i Edoffs studie om luftballongsflygningarna över Stockholm mellan 1889 och 1890⁵⁵, kan man se Brinck anta rollen som vittnesambassadör som för läsarens räkning speglar livet ombord på luftskeppet. Hans kroppsliga närvaro ombord på luftskeppet leder till att läsaren kan ta del av resan som en virtuell upplevelse. Som enda svenska reporter ombord blir hans upplevelse med andra ord den svenska läsarens upplevelse. Därmed konstruerar han deras uppfattning av verkligheten ombord på luftskeppet. Att placera sin egen reporter ombord på Hindenburg är även ett sätt för *Aftonbladet* att skapa och förstärka ett medierat centrum, vilket är luftskeppet Hindenburgs färd till Amerika.

Myten om det medierade centrumet utgörs enligt Couldry av de berättelser som medierna väljer att rikta sitt ljus mot. Berättelserna konstrueras som stora händelser och är enligt medierna av så pass högt värde att de bör uppmärksammas och legitimeras av publiken.⁵⁶ Den kroppsliga närvaron som *Aftonbladet* har på luftskeppet förstärker det medierade centrumet och härmed konstrueras Hindenburgs resa som en ceremoniell mediehändelse. *Aftonbladet* använder Brincks kroppsliga närvaro ombord på luftskeppet som ett instrument – han blir tidningens representant som övervakare av detta centrum. Brincks artiklar i *Aftonbladet* blir således publikens källa till information och kunskap, vilka den ska söka sig till och köpa. Brinck applicerar i sin tur en rad olika journalistiska tekniker för att återspegla detta centrum, vilka vi kommer att redogöra för nedan. Liksom Edoff i studien om luftballongsflygningarna över Stockholm⁵⁷ tittar vi på hur Brinck med hjälp av sin kroppsliga närvaro skriver fram sig själv, hur han skapar autencitet och exklusivitet och anspelar på läsarens känslor när han skildrar livet ombord på Hindenburg.

⁵⁵ Edoff, sid. 146

⁵⁶ Couldry, sid 45-46

⁵⁷ Edoff, sid. 22, 127, 138

Aftonbladets medflygande reporter Brinck anspelar på läsarens känslor genom att personifiera medresenärer i sina iakttagelser och intervjuer. De namnges och tilldelas tydliga karaktärsdrag vilket knyter läsaren nära passagerarna och möjliggör identifikation med dem. Exempelvis beskriver han de tre mexikanska barnen Irene, Walter och Werners stora aptit vid frukostbordet. Mest utrymme i den inledande rapporteringen får den "förmåliga" och prisade hunden Ulla von Hooptar som motionerar längs det 60 meter långa däck och glufsar i sig wienerschnitzel som 6-åriga Werner bjuder på. Ullas husse, skådespelaren Joseph Späh från Tyskland, befinner sig ombord och även han blir på ett målande och innehållsrikt sätt gestaltad av Brinck:

Späh är en av Tysklands förmåsta excentriska komiker. Han spelar bara en roll: berusad. Han är världens främste specialist på att spela full. Han är på väg över till Amerika för att spela full i Radio City Music Hall i Newyork. Sedan skall han till Hollywood för att filma, också som full. Hans förmåsta schlager är att spela – gatlykta. I höst kommer han till Stockholm.⁵⁸

Brincks sätt att skildra livet ombord ger inte bara läsaren en känslomässig koppling till personerna ombord – han levandegör och besjalar även själva farkosten Hindenburg. Luftskeppet blir därmed till något mer än bara ett teknologiskt objekt: "Hindenburg gjorde en liten båge norrut in över England för att undvika ovädret och gick sedan ut över Kanalen igen."⁵⁹

Det är Hindenburg snarare än dess besättning som gör "en liten båge", som om luftskeppet har en egen vilja att styra vilken väg hon ska ta. I citatet nedan får man nästan en känsla av att miljön på Hindenburg är så pass omhändertagande att hon till och med kan hålla blommor och växter vid liv: "På borden stodo nejlikor och iris, friska som om de nyss plockats, förvarade i speciellt inredda rum med lagom värme och fuktighet för att hålla sig."⁶⁰

Denna teknik att levandegöra Hindenburg återkommer även efter katastrofen. Då beskriver *Svenska Dagbladets* korrespondent i New York Hindenburgs rester vid olycksplatsen så här: "Man har länge letat i det förvridna skelett, vilket är allt, som återstår av den stora zeppelinaren, för att finna alla liken".⁶¹ Luftskeppet Hindenburg personifieras och går från att vara ett objekt till subjekt.

⁵⁸ Aftonbladet 3 maj 1937, "'Hindenburg' går via Azorerna eller – Grönland!", sid. 2

⁵⁹ Aftonbladet 4 maj 1937, "Nattligt praktspel, åska från Hindenburg", sid. 2

⁶⁰ Aftonbladet 4 maj 1937, "Färska Brötchen till luftfrukosten", sid. 2

⁶¹ Svenska Dagbladet 8 maj 1937, "'Luftskeppet brann såsom en ballong av papper'", förstasidan

Brincks rapportering sker kontinuerligt genom Hindenburgs telegraf vilket skapar närhet till personerna ombord och en samtidighet. En sorts dåtidens liverapportering som suger in läsaren, förenar dem i en och samma upplevelse och förstärker resan som mediehändelse. Utan telegrafan hade denna typ av rapportering inte varit möjlig. Såsom den trådlösa telegrafens potential synliggjordes i samband med Titanickatastrofen framhävs även här dess betydelsefulla funktion.⁶² Ett exempel på hur det medierade centrumet förstärks är när Brinck skriver från Hindenburg att han kommer att skicka telegram trots att telegrafan används som en säkerhetsgarant för att undvika kollisioner med andra flygande farkoster mellan England och Frankrike:

Den första biten är förresten den värsta. Mellan England och Frankrike singla ju ständigt passagerarflygplan, och är det då dåligt med sikten, föreligger givetvis stora kollisionsrisker. Hindenburg måste därför varje kvart uppge sin position till flygplatserna i England och Frankrike, som sedan meddela dem till trafikmaskinerna. Radion är alltså i gång i ett under de första timmarna, men kaptenen lovar att jag skall få sticka emellan med ett och annat privattelegram.⁶³

Huruvida telegrafan endast ska användas i säkerhetssyfte är oklart. Men man kan tolka det som att Brincks rapportering från Hindenburg anses vara av så pass högt värde att besättningen ombord låter honom bryta radiokontakten, om än för en kort stund, och därmed tumma på säkerhetsprotokollet.

I och med att Brinck är ensam om att rapportera från Hindenburg i svenska medier är det inte orimligt att tänka sig att hans sätt att beskriva själva luftskeppet färgar läsarens intryck av det. Han lägger inte bara stor vikt vid att skriva om hur extraordinärt luftskeppet är utan poängterar även att Hindenburg är väldigt säkert. Bland annat skriver han om de två besättningsmännen i sidorodren som sitter på ständig vakt för att se till att ingenting illa händer och om hur Hindenburgs viktkapacitet är noggrant uträknad så att luftskeppet inte ska bli för tungt för att flyga. Och trots oväder och kraftiga vindar är det inget som stör resenärernas sömn ombord på Hindenburg, snarare tvärtom:

⁶² Heyer, sid. Förord

⁶³ Aftonbladet 3 maj 1937, “‘Hindenburg’ går via Azorerna eller – Grönland!”, sid. 2

Att sova i ett luftskepp på ett par tusen meters höjd är en säregen känsla. Då jag gick till kojs vid 12-tiden i natt efter starten från Frankfurt i går kväll och den underbara färden över Tyskland och Holland, hade vi just stuckit ut över Engelska kanalen. Så lätt har jag aldrig somnat. Det avlägsna surret från motorerna som sitta långt från passagerarhyttarna, är nästan omöjligt att höra inne i hytterna. Den absolut lugna gången utan de minsta skakningar gör att man sover mycket lugnare än ombord på en ångbåt i aldrig så lugnt väder. Man känner ingenting – bara en absolut stillhet och tystnad.⁶⁴

Den sista artikeln som Brinck skriver handlar om de säkerhetsåtgärder som har tagits kring brand ombord på luftskeppet, vilket i retrospektiv, om det inte varit för katastrofens ohygglighet, nästan blir parodisk. För att få röka ombord på Hindenburg hänvisas passagerarna till ett rökrum där en stewart ser till att cigaretten är ordentligt släckt innan rökaren lämnar rummet. Brinck skriver:

Vi ha lunchat tidigt och stått i kö för att få röka en cigarett. Det är bara ett ställe ombord man får röka, och det är i rökrummet, som är fantastiskt väl isolerat på grund av eld- och explosionsfaran. Ingen får bära tändstickor ombord – vi berövades alla askar vid visitationen före avresan – och en cigarett får inte synas på något annat ställe än i rökrummet.⁶⁵

I sin rapportering framställer Brinck Hindenburg som ett teknologiskt underverk där ingenting kan gå fel – alla möjliga risker har adresserats. Dess säkerhet är något som genomsyrar Brincks rapportering redan från start och löper ända in i den sista artikeln som publiceras den 5 maj 1937, dagen innan Hindenburg skulle ha landat i Lakehurst men i stället exploderar. Trots att Brinck vid upprepande gånger understryker hur säkert luftskeppet är finns det ändå en underliggande spänning – på samma sätt som en bilförare undermedvetet påminns om trafikens uppenbara risker varje gång hen sätter på sig bilbältet. Genom att adressera riskerna om väder och brandfaran påminns läsaren om luftskeppets bräcklighet och ställer frågan huruvida Hindenburg kommer att nå framgång eller inte. Atlanten är ökänd för sina stormar och åskvädret ligger sällan långt borta. Luftskeppet är dessutom fyllt till bredden med den oerhört brandfarliga vätgasen, även om det benämns först efter katastrofen ägt rum. Även här kan man knyta an till Dayan och

⁶⁴ Aftonbladet 4 maj 1937, "Natligt praktspel, åska från Hindenburg", sid Förstasidan, 2.

⁶⁵ Aftonbladet 5 maj 1937, "I kö att få röka en cigarett", sid. 8

Katz klassificering av erövrande mediehändelser där hjälten ställs mot naturen trots de dåliga oddsen och frågan om hjälten kommer att lyckas eller inte⁶⁶ hänger i luften.

4.2 Hindenburg som en traumatisk mediehändelse

Som vi redogjort ovan spelar Brinck en central roll i mediernas konstruering av den ceremoniella dimensionen av mediehändelsen. Narrativet är koncentrerat och tydligt – det teknologiska underverket som luftskeppet är, ska resa från Frankfurt till Lakehurst, en resa publiken bjuds in till att följa med på via Brinck. Hindenburg skildras som ett subjekt, en aktör, med eget liv. En säker kapsel som varsamt lyfter passagerarna genom stormar och åskväder över den böljande Atlanten. Så som resan skildras av *Aftonbladet* kan ingen föreställa sig det ofattbara som är på väg att hända. Enligt Katz och Liebes karaktäriseras en traumatisk mediehändelse av att något oförutsägbart och fasansfullt sker bortom mediernas kontroll.⁶⁷ Det som gör denna mediehändelse särskilt intressant är hur Hindenburgs resa inleds som en ceremoniell mediehändelse där allt är till synes förutsägbart. Men i samma stund som det osannolika sker ändrar mediehändelsens karaktär från att ha varit en ceremoniell mediehändelse till att bli en traumatisk sådan. Här kan vi även koppla Hindenburgkatastrofen till Paddy Scanells distinktion mellan mediehändelser som drabbar oss och mediehändelser som är skapade av människor⁶⁸. Hindenburgkatastrofen som en mediehändelse innefattar alltså båda dessa distinktioner. Nedan kommer vi redogöra på vilket sätt tidningarna försökte återta kontrollen över mediehändelsen när väl katastrofen var ett faktum.

4.2.1 Den traumatiska mediehändelsens vittnesambassadör

I samband med att Brinck dör står *Aftonbladet* utan sin medföljande reporter att skildra katastrofen. Den andra svensken överlever emellertid, en person av hög status inom svensk industri – AGA-chefen och kammarherren Rolf von Heidenstam som befann sig ombord på affärsresa till USA. Knappt ett dygn efter att katastrofen ägt rum når *Svenska Dagbladets* redaktion Heidenstam via telefon och redan den 8 maj publicerar tidningen en lång artikel rubricerad: “Kammarherre v. Heidenstam skildrar för Sv.D. Hindenburgkatastrofen” med

⁶⁶ Dayan & Katz, sid 34-35, 37

⁶⁷ Katz & Liebes, sid. 163

⁶⁸ Couldry, Hepp & Krotz, sid. 6

Heidenstams namn fetstilat.⁶⁹ Här sker det ett skifte vad det gäller vittnesambassadörsrollen. Först och främst är det inte längre *Aftonbladet* som har exklusiviteten i att kunna skildra mediehändelsen i första hand, denna har i stället övergått till *Svenska Dagbladet*. Det är heller inte en utvald reporter som är ditsatt för att anta rollen som vittnesambassadör. AGA-chefen, som inte är journalist, blir “adopterad” till vad som kan liknas en vittnesambassadör av *Svenska Dagbladet* och blir därmed läsarens nya stjärnvittne att skildra katastrofen. Denna kontakt som *Svenska Dagbladet* har med Heidenstam är exklusiv för tidningen och detta är de noga med att betona men på ett annat sätt än vad *Aftonbladet* gjorde med Brincks rapportering från Hindenburg. Vid flertal tillfällen skriver *Svenska Dagbladet* ut sig själva i texten för att tydliggöra för läsaren att samtalet sker mellan redaktionen och Heidenstam. *Svenska Dagbladet* inleder artikeln med:

– Newyork vill tala med Svenska Dagbladet. Kammarherre Heidenstam har begärt samtal.

Detta besked mottog Svenska Dagbladets redaktion på fredagsmiddagen från den avdelning på Stockholms telefonstation [...] Men sedan blev det tyst i många timmar, den stora Lakehurstolyckan hade framkallat en våldsamt överbelastning i den transatlantiska trafiken – och det var först långt fram på eftermiddagen, som det efterlängtade samtalet äntligen kom fram till Svenska Dagbladets redaktion efter en tidsödande inledande identifikation via engelska och amerikanska telefondamer äntligen hörde Agachefen kammarherre Rolf Heidenstam tala från sjukhuset vid Lakehurst, där han nu vårdas.⁷⁰

I artikeln ger Heidenstam en detaljerad återberättelse av katastrofens händelseförlopp. Enligt honom hade Brinck omkommit då han skulle hämta sin kapp i hytten när Hindenburg vara nära på att landa, ovetandes om vad som skulle hända. Heidenstam själv överlevde genom att hoppa ut ur det brinnande luftskeppet och rullade runt i gräset för att släcka lågorna som tagit vid i hans kläder. Från sjukhuset förklarar Heidenstam att han har brännskador på händerna medan många andra omkring honom har betydligt värre skador. Läsaren får genom *Svenska Dagbladet* och Hindenburgkatastrofens enda svenska överlevande en exklusiv och detaljerad återberättelse av vad som hände. Samtidigt som Heidenstam skildrar den hemska katastrofen bygger *Svenska Dagbladet* upp hans karaktär på ett heroiskt vis. De beskriver hans röst över telefon som “fast

⁶⁹ Svenska Dagbladet 8 maj 1937, “Kammarherre v. Heidenstam skildrar för Sv.D. Hindenburgkatastrofen”, förstasidan, sid. 8

⁷⁰ Ibid., förstasidan

och kraftig” och nämner vid flertal tillfällen att Heidenstam var den sista personen ombord att hoppa ut från det brinnande luftskeppet.⁷¹ *Svenska Dagbladets* sätt att beskriva Heidenstam kan liknas vid en kapten ombord på ett sjunkande fartyg som siste man ska överge skeppet, enligt sjöfartens oskrivna regler. Likt hur *Aftonbladets* Brinck personifierar och ger sina medpassagerare karaktärsdrag kan detta ses som ett sätt för *Svenska Dagbladet* att skapa en form av identifikation till läsarna. Man får inte bara veta vad Heidenstam har gått igenom, utan man får även en tydlig karaktärsbild av vad han är för typ av person.

4.3 Tidningarnas brist på kontroll

Under tiden som följer efter katastrofen blir narrativet kring Heidenstams återhämtning från olyckan en tydlig följetong som *Svenska Dagbladet* krokar upp sin rapportering på. Läsaren får följa honom från att han precis hoppat ut ur det brinnande luftskeppet hela vägen hem till Sverige igen. Däremellan är *Svenska Dagbladet* i kontakt med inte bara Heidenstam själv, utan även hans oroliga anhöriga i Sverige. Den 23 maj intervjuas Heidenstams fru om hans tillstånd och återigen betonar tidningen att det är just de som är i kontakt med henne:

– När min make kan få lämna sjukhuset är ännu ovisst, förklarar fru von Heidenstam, då Svenska Dagbladet förhör sig om kammarherre von Heidenstams tillfrisknande efter “Hindenburg”-katastrofen.⁷²

Därefter är de återigen i kontakt med Heidenstams anhöriga angående hans tillstånd. De berättar att han nu mår utmärkt och att hans fru inom kort reser till USA för att återförenas med honom.⁷³

Följetongen om Heidenstam och hans roll som *Svenska Dagbladets* stjärnvittne kan ses som ett redskap för tidningen att fokusera narrativet och som ett försök att få kontroll över mediehandelsen. Hans nyktra utsagor om händelseförloppet står sida vid sida med den tyske haverikommissionens expert, Dr Eckener, vilka bekräftar varandras bild av olyckan och dess orsaker – båda två tror att explosionen berott på statisk elektricitet. Med underrubriken “Statisk elektricitet olyckans orsak.” säger Heidenstam så här:

⁷¹ Svenska Dagbladet 8 maj 1937, “Kammarherre v. Heidenstam skildrar för Sv.D. Hindenburgkatastrofen”, förstasidan, 8

⁷² Svenska Dagbladet 23 maj 1937, “Kammarherre v. Heidenstam får ligga länge”, förstasidan

⁷³ Svenska Dagbladet 10 juni 1937, “Kammarherre v.Heidenstams tillstånd gott”, sid. 10

Anledningen känner jag icke med bestämdhet. Sabotage tror ingen människa på. Men en mindre sensationell och därför icke mindre sannolik teori är att olyckan vållats av så kallad statisk elektricitet i atmosfären”.⁷⁴

I artikeln intill Heidenstams vittnesmål rubriceras Dr Eckeners första utlåtande om olyckan sedan han anlät till Lakehurst: “Elektriska fenomen orsakade olyckan anser d:r Eckener”.⁷⁵

4.3.1 Kaos kontra ordning i mediernas sökande efter kontroll

Fram till katastrofen har mediehändelsen varit under mediernas, i synnerhet *Aftonbladets*, kontroll. Men när Hindenburg exploderar går kontrollen förlorad och narrativet övergår från att vara koncentrerat till fragmenterat. Brinck förolyckas och det medierade centrumet som *Aftonbladet* dittills har konstruerat kring Hindenburg dör med honom. I ett försök att återta kontrollen över mediehändelsen sprider *Aftonbladet* en rad olika spekulationer kring orsaken bakom Hindenburgkatastrofen. Denna typ av ryktesspridningar i samband med förolyckade luftfarare är på intet sätt något nytt inom pressen. En parallell går att göra till Edoff som visar hur det i det sena 1800-talets så kallade boulevardtidningar spreds spekulationer och till och med rena gissningar kring kapten Victor Rollas död under en ballongfärd över Stockholm. Enligt Edoff synliggjorde rapporteringen om Rollas försvinnande på vilket sätt skribenter i olika tidningar sökte meningsskapande genom att hitta egna vinklar och se på händelsen ur olika perspektiv.⁷⁶

I Hindenburgskatastrofens fall går det inte riktigt att säga att tidningarna arbetade med gissningar till orsaken bakom katastrofen. Orsaksteorier som läggs fram av tidningarna är grundade i vad experter uttalar sig om. Det handlar snarare om att tidningarna väljer att oftare vinkla på vissa orsaksteorier och på vilket sätt de använder visuella medel för att framhäva vinklarna. *Svenska Dagbladet* koncentrerar sitt narrativ kring Heidenstams avhållsamma syn på katastrofens orsaker och medan tidningen lyfter fram att Dr Eckener tonar ned misstankarna om sabotage gör *Aftonbladet* tvärtom: De fokuserar narrativet kring ovisshet om vad som låg bakom katastrofen och spekulerar huruvida sabotage förelåg eller inte. Tidningarnas tydliga skillnader

⁷⁴ Svenska Dagbladet 8 maj 1937 “Heidenstam...”, sid. 8

⁷⁵ Svenska Dagbladet 8 maj 1937, “Elektriska fenomen orsakade olyckan anser d:r Eckener.” sid. 8

⁷⁶ Edoff, sid 86, 85

illustreras i deras rubriksättning från det att luftskeppsexperten Dr Eckener just ska påbörja sin resa från Tyskland till USA: “Eckener tror på sabotage” rubricerar *Aftonbladet* en artikel på sin förstasida kvällen den 7 maj.⁷⁷ Morgonen därpå skriver *Svenska Dagbladet* i ingressen att: “Endast mycket ringa sannolikhet för sabotage föreligger.”⁷⁸ Sabotage teorin som får mest utrymme i medierna handlar om att Hindenburg ska ha blivit beskjutet med en explosiv kula strax innan landning vilket ledde till luftskeppets övertändning.

I samband med katastrofen blir debatten om luftskeppens framtid en del av narrativet. Denna del av narrativet liknar varandra i tidningarna till en början – bägge lyfter positiva röster om luftskeppens fortsatta existens. I *Svenska Dagbladet* finner man bland annat artiklar med följande budskap: “Zeppelinens verk skall fortsättas. Luckan efter “Hindenburg” snart fylld”, “Luftskeppet LZ 130 i trafik i höst” och “Tragedin innebär ej slutet.”⁷⁹ Liknande tongångar återfinns i *Aftonbladet*:

“Ryssland bygger hel serie luftskepp.” och “Tysk insamling för nytt luftskeppsbygge.”⁸⁰ Både *Svenska Dagbladet* och *Aftonbladet* vinklar på den framtidstro som fortsatt finns på luftskeppsindustrin och att den kommer fortsätta trots olyckan. Men ju längre rapporteringen fortsätter desto större blir skillnaderna mellan tidningarna – *Aftonbladet* anspelar mer på ovissheten kring olyckan och lyfter i större utsträckning fram sabotage teorin samt luftskeppens bräcklighet. *Svenska Dagbladet* har mer positiva tongångar angående luftskeppens framtid och fokuserar mer på överlevares vittnesmål samt experters dementier av sabotage teorin.

Allt detta bottenar i att tidningarna använder den vinkel de kan få kontroll över och exklusivitet kring. De försöker ge sina läsare en spännande läsning genom att anspela på deras känslor. *Svenska Dagbladets* spänningsskapande ligger i att försöka återge en så tydlig och detaljerad bild som möjligt av katastrofen, som i sig är en väldigt spännande händelse, genom vittnesmål och förstahandsskildringar.

Aftonbladet å sin sida gör det genom att kroka upp det på ovissheten om katastrofens orsak. Vår analys visar att *Svenska Dagbladets* medierade centrum söker ordning i en kaotisk händelse för att locka publiken. *Aftonbladets* konkurrerande medierade centrum består snarare av

⁷⁷ *Aftonbladet* 7 maj 1937, “Eckener tror på sabotage”, förstasidan

⁷⁸ *Svenska Dagbladet* 8 maj 1937, “Elektriska fenomen orsakade olyckan anser d:r Eckener”, sid. 8

⁷⁹ *Svenska Dagbladet* 1937, sid 8

⁸⁰ *Aftonbladet* 8 maj 1937, “Tysk insamling för nytt luftskepp”, förstasidan. “Ryssland bygger hel serie luftskepp”, sid. 11

konflikt kring katastrofens orsak och betonar det kaotiska i händelsens karaktär för att på så sätt väcka publikens uppmärksamhet.

4.4 Spin-off-effekter

Fram till explosionen har det funnits tydliga karaktärer att följa på en resa med tämligen förbestämt slut. Den ceremoniella dimensionen av mediehändelsen innebar ett koncentrerat narrativ men i samma ögonblick som explosionen sker och händelsen övergår till en traumatisk mediehändelse fragmenteras narrativet. Berättelsen går från att endast involvera Brincks etablerade karaktärer ombord till att sedan handla om deras livsöden samt utomstående människor som dras in i narrativet. Det handlar med andra ord om hur det i samband med katastrofen skapades mindre, "micro"-berättelser, inom händelsen. Detta är vad vi väljer att kalla "spin-off-effekter". Vissa "spinn-off-effekter" ges mer utrymme än andra. En sådan "micro-berättelse" är den om flygaren Dick Merrill. Han får (eller har) i uppdrag att flyga rullarna som fångat katastrofen på film från New York till London. Denna resa blir en följetong i både *Aftonbladet* och *Svenska Dagbladet*. Likt Hindenburg möter Merrill oväder ute på Atlanten och även här kan man se hur tidningarna arbetade med att blåsa upp spänning kring en händelse:

Deras flygtid från Newyork är 21 timmar 33 minuter, och Merrill var mycket trött, när han klev ur maskinen. De hade som alla andra atlantflygare mött miserabelt väder efter New Foundland och tvingats flyga blint större delen av vägen därifrån. I London var man på eftermiddagen ganska orolig över deras öde.⁸¹

Micro-berättelsen om Merrills flygning blir som en mindre mediehändelse av erövrande art. Mycket likt Katz och Dayans klassificering av erövring blir Merrill en slags hjälte som ska besegra oddsen genom att ta sig an en lång flygsträcka på kort tid. Händelsen dramatiseras genom det dåliga vädret och den oro som finns över huruvida piloten som tvingats flyga blint kommer att överleva eller inte.⁸² Merrills farofyllda resa med filmerna på Hindenburgkatastrofen kan dessutom kopplas till den visuella bevisföring som Hariman och Lucaites beskriver i analysen av det ikoniska fotografiet av Hindenburg.⁸³ Filmerna blir med andra ord ett sätt för

⁸¹ Svenska Dagbladet 11 maj, "Merrill i London måndag e.m.", sid. 7

⁸² Dayan & Katz, sid. 34, 37

⁸³ Hariman & Lucaites, sid 13

människor att med egna ögon faktiskt se att det ofattbara har hänt och inte enbart läsa om händelsen. Efter katastrofen finns det flera exempel på hur medpassagerares livsöden följs upp av tidningarna. Bland annat etablerades en dansk vid namn Vinholt av Brinck som en medpassagerare ombord på färden. Båda tidningarna rapporterar om det faktum att Vinholt överlevt katastrofen. *Svenska Dagbladet* lyckas via deras Köpenhamnskorrespondent och dennes danska kollegor få en skildring av Vinholts upplevelser som liknar Heidenstams.⁸⁴ Tidningarna rapporterar om Vinholt från att han överlevt till att han återvänder hem till Danmark. En annan “micro-berättelse” som båda tidningarna skriver om, även om den ges mest uppmärksamhet i *Svenska Dagbladet*, är den om Brincks aska som ska föras hem till Sverige:

På förslag av redaktör Berg kommer Amerikalinjen att vidtaga särskilt högtidliga arrangemang, när stoftet av den bortgångne omkring 25 d:s väntas åter till fosterjorden med Drottningholm. Vidare ha scoutorganisationerna i Göteborg vidtalats att med en fanborg möta båten för att hedra Birger Brinck, som i sin dagliga gärning alltid varit redo som en luftens scout.⁸⁵

När Brincks aska väl anländer till Göteborg skriver *Svenska Dagbladet* följande: “En timme efter “Drottningholms” ankomst på måndagen ägde en gripande sorgeshögtid rum vid Betongskjulet, där stoftet efter redaktör Birger Brinck, som omkom vid Hindenburgkatastrofen, välkomnades till fosterjorden”.⁸⁶

Återigen kan faktumet att *Svenska Dagbladet* följer Brincks livsöde hela vägen ut tyda på hur tidningen strävar efter att finna ordning i narrativet. Detta är inget som *Aftonbladet*, trots att det är deras egna reporter, rapporterar om.

Dessa spin-off-effekter menar vi förstärker Hindenburgkatastrofen till en mediehändelse eftersom narrativet blir så omfattande utöver själva explosionen. Spin-off-effekterna synliggör även mediernas försök att ta kontrollen över ett fragmenterat narrativ och fortsätta hålla läsarna engagerade.

⁸⁴ Svenska Dagbladet 9 maj 1937, “Dansken Vinholts räddning”, sid. 26

⁸⁵ Aftonbladet 8 maj 1937, “Hedersbetygelser för Birger Brinck”, sid. 11

⁸⁶ Svenska Dagbladet 25 maj 1937, “Birger Brincks stoft åter till hemlandet”, sid. 7

4.5 Medieensemblen och icke-journalistiska inslag

I vår analys av *Aftonbladet* och *Svenska Dagbladets* rapportering om Hindenburgkatastrofen finner vi ett rikt utbud av olika medieteknologier. Detta uppmärksammade även Ytreberg i sin studie om Amundsens upptäcktsresa till Sydpolen, vilka han kallar för en medieensemble.⁸⁷ Detta går även att koppla till Hepp och Couldrys vidare definition av en mediehändelse med betoning på “cross different media products”.⁸⁸

Tidigare i analysen har vi lyft fram exempel ur tidningarnas rapportering där telegrafan och telefonen använts som viktiga arbetsredskap för artikelpubliceringarna. I flera exempel skriver tidningarna själva ut att telegraf och telefon har använts för att samla in information om händelsen. Dessa två teknologiska verktyg möjliggjorde att hela Hindenburgkatastrofens händelseförlopp snabbt kunde återberättas i text, vilket förstärker upplevelsen av samtidighet. När *Svenska Dagbladet* telefonerar Heidenstam på sjukhuset nyttjas hela första stycket i artikeln åt att förklara för läsaren hur de lyckades nå fram till Heidenstam genom telefonen.⁸⁹ Stora delar av tidningarnas rapportering genomsyras av att tidningarna själva gör ett stort nummer av att dessa teknologiska verktyg används. Detta kan ses som ett implicit sätt för tidningarna att berätta för läsaren att det som publiceras är rykande färskt och levererats på snabbast möjliga sätt genom den allra senaste teknologin. Faktumet att tidningarna understryker att de besitter dessa teknologiska verktyg och förmågan att kunna samla in information om vad som sker på andra sidan Atlanten blir dessutom ett sätt för dem att hävda sin exklusiva tillgång till, och som representanter av, det medierade centrumet.

Telegrafan möjliggjorde även att hela händelseförloppet visualiseras för läsaren. Inledningsvis är det genom bilder tagna inför och under resan som telegraferats till *Aftonbladet*. Den 4 maj, dagen efter luftskeppet gjort sin avfärd, publicerar *Aftonbladet* porträttbilder av Brincks medpassagerare. Bland annat de tre mexikanska syskonen som Brinck skriver om. På bilderna ser man även den proviant som ska lastas ombord på luftskeppet inför resan, matsalen som är fylld med ätandes passagerare och hur Hindenburg lyfter från Frankfurt.⁹⁰ Den 7 maj publiceras även en bild av Brinck sittandes vid sin skrivmaskin ombord på Hindenburg.⁹¹ När katastrofen sedan sker visualiseras den för läsaren redan två dagar efter explosionen. Både

⁸⁷ Ytreberg, 2014, sid. 173

⁸⁸ Couldry, Hepp & Krotz, sid. 12

⁸⁹ Svenska Dagbladet 8 maj 1937, “Rolf von Heidenstam berättar”, förstasidan

⁹⁰ Aftonbladet 4 maj 1937, sid. 8

⁹¹ Aftonbladet 7 maj 1937, sid. 17

Aftonbladet och *Svenska Dagbladet* har fått bilder på luftskeppet efter det att explosionen ägt rum. *Aftonbladet* publicerar en bild som visar det som återstår av luftskeppet efter explosionen. Bildtexten lyder: “Ett brinnande, förvridet stålskelett är allt som återstår av världens största luftskepp, Tysklands stolthet. – Bilden telegraferad till *Aftonbladet*”⁹². Bilden som *Svenska Dagbladet* publicerar är en av de bilderna som kommit att bli mest känd av Hindenburgkatastrofen – det är nämligen en bild av luftskeppet som fortfarande befinner sig i luften när explosionen sker. Bildtexten lyder: “Denna bild, som telegraferas till Svenska Dagbladet från Amerika, togs i det dramatiska ögonblick, då den brinnande luftjätten störtade till marken”.⁹³ Likt filmrullarna på katastrofen som piloten Merrill flög över Atlanten med är även dessa foton en sorts visuell bevisföring för när den teknologiska utopin blir en teknologisk dystopi, vilket har utforskats av Hariman och Lucaites i *Ritualizing modernity’s gamble: The iconic photographs of the Hindenburg and Challenger explosions*.⁹⁴

Det skall även tilläggas att i samband med att de första bilderna av katastrofen publiceras synliggörs också tidningarnas olika sätt att beröra frågan om luftskeppens framtid. Redan samma dag som bilderna publiceras lyfter både *Svenska Dagbladet* och *Aftonbladet* fram röster om detta genom att hänvisa till vad andra tidningar skriver. *Svenska Dagbladet* publicerar den 8 maj artikeln rubricerad som “Tragedien innebär ej slutet”. I artikeln skriver de om hur Berlittidningarna fortfarande har en positiv inställning till luftskeppens framtid:

Berliner Tageblatt skriver sålunda: ‘Lakehursttragedien innebär icke slutet, utan är en olycka liksom tusen andra. Lika litet som ‘Titanic’-katastrofen betydde slutet på Englands skeppsbyggande, får Lakehursttragedien stämma ned Tysklands mod. Tysklands skola fortsätta att tillhöra världens moderna transportmedel’.⁹⁵

Aftonbladet väljer emellertid att lyfta fram vad *Stockholms-tidningen* skriver:

Den moderna samfärdseln kräver dagligen sina dödsoffer – på landsvägar och järnvägar, till sjöss och i luften. Ständigt arbetas det på att skapa största möjliga trygghet. Men garantier för

⁹² *Aftonbladet* 8 maj 1937, “Film klarlägger katastrofen”, förstasidan

⁹³ *Svenska Dagbladet* 8 maj 1937, “Kammarherre v. Heidenstam skildrar för Sv. D. Hindenburgkatastrofen”, förstasidan

⁹⁴ Hariman & Lucaites, sid 13

⁹⁵ *Aftonbladet* 8 maj 1937, “Tragedien innebär ej slutet.”, sid. 8

fullständig säkerhet lär man aldrig kunna uppnå. Om det brister mera i luftskeppens säkerhet än i andra samfärdsmedels, torde vara svårt att säga.⁹⁶

Artikeln avslutas sedan med en rad från *Aftonbladet* själva: “Den hemska tragedien i Lakehurst gör dock ett djupt intryck, och den kommer länge att stå som ett svart blad i luftskeppens historia”.⁹⁷

Genom den visuella bevisföringen i form av bilderna av Hindenburg i brand kan man se hur *Svenska Dagbladet* och *Aftonbladet* väljer att rapportera två olika perspektiv på luftskeppens framtid. *Svenska Dagbladet* återger visserligen enbart vad tyska medier skriver om den tyska luftfarten. Men på uppslaget där artikeln är publicerad är endast två av ett tjugotal mellanrubriker fetstilta: “Zeppelins verk skall fortsättas.” och “Tragedien innebär ej slutet.” Denna layoutteknik, att välja ut de positivt klingande åsikterna om framtiden, skiljer sig tydligt från *Aftonbladets* layoutteknik – där den ena är optimistisk är den andra pessimistisk i sin tro på luftskeppens framtid.

Vad som i synnerhet kan utläsas i *Aftonbladet* är det skifte som sker: Från Brincks positiva inställning under den inledande rapporteringen till skepsis kring luftskeppens framtid. Återigen går detta att koppla till Harimans och Lucaites begrepp modernity’s gamble. När bilderna tillgängliggörs för tidningarna har katastrofen visuellt manifesterats, vilket de menar leder till att risker och brist på faktisk kontroll över teknologin plötsligt synliggörs.⁹⁸ Det är inte orimligt att tänka att det är just detta som leder till att *Aftonbladet* väljer att lyfta fram en mer skeptisk syn på luftskeppets framtid i samband med den nu visuellt bevisförda Hindenburgkatastrofen.

Utöver dessa teknologier – telegrafan och telefonen, har vi i vårt material identifierat vad vi kallar för “icke journalistiska inslag”, som vi ser av vikt för att förstå Hindenburgkatastrofen som en mediehändelse. Det handlar om olika typer av annonser samt korsord som relaterar till katastrofen. Mest slående är nog *Aftonbladets* val och placering av olika typer av brand- och olycksfallsförsäkringar. På samma sidor som tidningen skriver om Hindenburgkatastrofen har de placerat ut sex olika annonser. Två handlar om att läsaren ska teckna olycksfallsförsäkringar. Tre

⁹⁶ *Aftonbladet* 8 maj 1937, “Olyckan i Lakehurst”, sid. 4

⁹⁷ *Aftonbladet* 8 maj 1937, “Olyckan i Lakehurst”, sid 4

⁹⁸ Hariman & Lucaites, sid. 6

annonser gör reklam för brandförsäkringar och en handlar om brandsäker takpapp.⁹⁹ Därtill annonserar både *Svenska Dagbladet* och *Aftonbladet* ihärdigt om att filmen som fångat Hindenburgkatastrofen visas på biograferna. Här kan vi dra en parallell till Wilkes studie om jordbävningen i Lissabon 1755, där folket kunde konsumera händelsen genom de populära visuella boxarna.¹⁰⁰ Biofilmen gör att Hindenburgkatastrofen som mediehändelse får en ytterligare visuell dimension. Publiken kan inte enbart ta del av katastrofen genom fotografiska bilder, utan även i rörlig form. Detta bidrog både *Aftonbladet* och *Svenska Dagbladet* till i högsta grad genom såväl rapportering om filmens existens som annonsering av biofilmvisningarna.

Såväl annonserna som biofilmen flyter in i i tidningarnas journalistik i två artiklar av *Aftonbladet*. I spalten ovanför annonsen om olycksfallsförsäkringar skriver *Aftonbladet* att Hindenburg var försäkrad till 6 miljoner riksmark och hur mycket försäkringsbolagen betalar ut till varje skadad eller död passagerare.¹⁰¹ *Aftonbladet* skriver i samband med filmvisning av Hindenburgkatastrofen i New York en rubrik som lyder “Kvinnorna svimmade då katastroffilmen visades.”¹⁰²

Korsorden i fråga publicerades i *Svenska Dagbladet*, det första den 12 maj och innehåller frågan “En av hypoteserna kring Hindenburg”.¹⁰³ Ett korsord med ännu en Hindenburgrelaterad fråga återkom åtta dagar senare och löd: “Ful egenskap och var Hindenburg vid landningen”.¹⁰⁴

Alla dessa olika typer av medieprodukter: text, bilder, försäkringsannonser, filmannonser och korsord ingår i Hindenburgrapporteringens medieensemble. Vi ser hur olika typer av medieprodukter och teknologiska verktyg samspelar och bildar ett kommunikativt nätverk för att konstruera och medialisera händelsen. Likt vad Ytreberg skriver om medieensemblens centrala funktion i konstruktionen av mediehändelser, kan vi se hur berättelsen om Hindenburgkatastrofen förmedlas över en rad olika teknologiska verktyg och medieprodukter.¹⁰⁵

⁹⁹ Aftonbladet 7 maj 1937, Försäkringsannonser, sid. 17-18

¹⁰⁰ Couldry, Hepp & Krotz, sid. 54-55

¹⁰¹ Aftonbladet 7 maj 1937, “von Hindenburgs försäkring”, sid. 17

¹⁰² Aftonbladet 8 maj 1937, “Kvinnorna svimmade då katastroffilmen visades”, sid. 11

¹⁰³ Svenska Dagbladet 12 maj, 1937, “Onsdagskorsordet”, sid. 14

¹⁰⁴ Svenska Dagbladet 30 maj, “Sv.d D:s ordfläta 619”, sid. 11

¹⁰⁵ Ytreberg, 2017. sid. 309-327

5. Slutsats

En mediehandling karaktäriseras enligt Couldry av att en tids- och platsbunden föreställning innefattar en tydlig tematisk kärna som förmedlas genom en medialiserad kommunikation som når en bred och mångfaldig publik över en rad olika medieprodukter.¹⁰⁶ Ytreberg menar i sin tur att man kan se historiska händelser som skett före den livesända tv-eran som mediehandlingar genom att undersöka hur olika medier samspelar i förmedlingen av händelsen.¹⁰⁷ Efter att ha analyserat vårt material utifrån dessa utgångspunkter kan vi konstatera att *Aftonbladet* och *Svenska Dagbladet* konstruerade Hindenburgkatastrofen som en mediehandling. Hindenburgs resa var såväl plats- som tidsbunden och har en tydlig tematisk kärna: ett teknologiskt underverk trotsar naturen, vilken den till en början besegrar, men förlorade till sist kampen och förgörs fullständigt. De undersökta tidningarna får antas nå en bred och mångfaldig publik med tanke på att de var, och fortfarande är, två av Sveriges största tidningar. Dessutom når de olika publikerna då den ena är en kvällstidning och den andra en morgontidning. I rapporteringen framkommer det dessutom att en rad olika medieprodukter kommunicerar händelsen; telegrafan, radion, telefonen, fotografiska bilder, biografen och korsord var alla viktiga komponenter i konstruktionen av Hindenburgkatastrofen som en mediehandling.

Det framgår i analysen att Hindenburgkatastrofens narrativ till en början var koncentrerat under den ceremoniella formen. *Aftonbladet* har, med hjälp av Brinck, exklusivt tillträde till det medierade centrumet och sätter därmed en tydlig vinkel på hela resan. En vinkel som *Svenska Dagbladet* sedan följer i sina egna publiceringar genom rewrites av Brincks artiklar. *Svenska Dagbladet* kopierar därmed *Aftonbladets* medierade centrum på grund av deras bristande exklusiva tillgång till det.

Inledningsvis byggde Brinck upp en personifiering av sina medpassagerare, men även av själva luftskeppet Hindenburg, vilket sedan återfinns i såväl *Aftonbladets* som *Svenska Dagbladets* rapportering efter det att katastrofen ägt rum. Utöver denna teknik genomsyras dessutom hela mediehandlingen av att båda tidningarna dramatiserar skeendet genom spänning och ovisshet samtidigt som de betonar sin exklusivitet i rapporteringen.

¹⁰⁶ Couldry, Hepp & Krotz, sid. 6

¹⁰⁷ Ytreberg, 2017. sid. 309-327

När katastrofen sker och mediehändelsen blir av traumatisk art fragmenteras narrativet. Den tydligt uniforma berättelsen går förlorad och det gör därmed *Aftonbladets* exklusiva tillträde till det medierade centrumet. *Svenska Dagbladet* upptar exklusiv kontakt till Heidenstam, den enda överlevande svensken, som ger en detaljerad skildring av katastrofen. Det är nu *Svenska Dagbladet* som har exklusivt tillträde till det medierade centrumet. *Aftonbladet* gör sedan en rewrite av *Svenska Dagbladets* exklusiva intervju med Heidenstam. Tidningarna byter alltså plats med varandra i samband med katastrofen vad gäller den exklusiva tillgången till centrumet. Det som då sker är att det medierade centrumet klyvs – tidningarna konstruerar olika medierade centrum. Härmed skapas konkurrens om det medierade centrumet och tidningarna väljer olika strategier för att ta kontroll över narrativet. De använder olika narrativa tekniker för att forma den historiska händelsen och därmed konstrueras och återberättas Hindenburgkatastrofen på vitt skilda sätt.

Aftonbladet krokas fast sitt narrativ kring händelsens kaotiska natur och väljer att fokusera på sabotageteorier och spekulationer. De lägger därmed sin tonvikt på ovisshet och osäkerhet för att anspela på händelsens karaktär och för att bibehålla läsarens intresse. *Svenska Dagbladet* försöker finna ordning, någon sorts försoning, i den kaotiska händelsen genom att följa inblandade personers livsöden. Exempelvis genom att skildra Heidenstams resa från sjukhuset hem till Sverige och Brincks aska som under en ceremoniell tillställning anländer till Sverige. Med andra ord fokuserar *Svenska Dagbladet* snarare på berättelser som har tydliga resor med tydliga slut, än ovissheten som finns kring orsaksteorier. Därmed kan vi konstatera att vinkeln beror på möjligheten att hävda exklusivitet till centrumet – detta leder till att rapporteringen präglas av konkurrens om det medierade centrumet vilket skapar olika centrum. Detta kan även utläsas i vilken vinkel tidningarna väljer i samband med debatten om luftskeppens framtid. När katastrofen sker ser vi hur *Svenska Dagbladet* framhäver och betonar positiva tongångar i frågan medan *Aftonbladet* lutar åt en mer negativ framtidstro. Sammanfattningsvis söker *Svenska Dagbladets* narrativ någon form av ordning i en kaosartad händelse medan *Aftonbladets* narrativ söker kaos. Hindenburgkatastrofen i sig var en kaotisk händelse. Detta kaos återspeglas i både *Svenska Dagbladets* och *Aftonbladets* rapportering. Men om *Svenska Dagbladets* narrativ lutar sig mot att skapa ordning i rapporteringen lutar *Aftonbladet* åt kaoset genom att ge ovisshet och spekulationer mest utrymme.

Både *Aftonbladet* och *Svenska Dagbladet* använder sig av en rad olika visuella tekniker för att framhäva Hindenburgkatastrofen i sina rapporteringar. Detta synliggör tidningarnas olika strategier för att framhäva sitt medierade centrum. Tidningarna fetstilar textstycken för att sensationalistiskt betona sin exklusivitet och dramatisera händelsen för att styra narrativet i en "sin" riktning. De markerar även vissa artiklar med en svart ruta runt texten. Både *Aftonbladet* och *Svenska Dagbladet* lyfter fram citat som tydliggör deras vinklingar och därmed synliggörs deras olika strategier för att ta kontroll över de medierade centrumen. Detta tydliggör även konkurrensen om hur det medierade centrumet konstrueras, vilka publiken ska anse vara legitima och attraheras av.

Hindenburgkatastrofen förstärks som mediehändelse genom de icke-journalistiska inslagen som ligger i direkt anslutning till det journalistiska materialet. Försäkringsannonserna, filmannonserna och korsorden är ett sätt för tidningarna att understryka katastrofen som något läsaren bör veta om och bör investera pengar, tid och engagemang i – vilket kopplar an till myten om det medierade centrumet. Inslagen synliggör dessutom hur olika medieprodukter blev en del av hur mediehändelsen kommunicerades till människor. Försäkringsannonserna understryker katastrofen som en allvarlig och hemsk händelse genom att anspela på olyckor som kan drabba vem som helst. Olyckan som skedde på andra sidan Atlanten känns plötsligt betydligt närmare. Även när det kommer till filmannonserna minskas avståndet mellan publiken som upplevde Hindenburgkatastrofen från marken och biofilmsbesökarna. De talar implicit om för läsaren att det som skildrats i tidningarna nu kan bekräftas på film, vilket blir en form av visuell bevisföring.

Svenska Dagbladet skapar underhållning av händelsen som de själva rapporterat om genom korsorden och även detta synliggör tidningens sätt att understryka händelsen som något läsaren borde känna till och vara informerad om. Via korsorden berättar tidningen om vilka nyheter som varit obligatoriska att ta del av och markerar vad det medierade centrumet består av. Korsorden ingår med andra ord i den aspekten av mediehändelsen som blir en del av folks vardag. Korsorden belyser även på vilket sätt underhållning och journalistiskt material samspelar och flyter samman.

Avslutningsvis kan vi konstatera att Hindenburgkatastrofen är ytterligare ett exempel på en historisk mediehändelse som skett bortom livesänd tv. I vår undersökning har vi visat hur katastrofen ställer myten om det medierade centrumet på sin spets. Hindenburgkatastrofen är ett

exempel på hur det medierade centrumet klyvs när mediehändelsen förändras från en ceremoniell till en traumatisk sådan. I samband med detta skapas flera medierade centrum som konstrueras av medierna vilket i sin tur leder till en konkurrens mellan centrumen. Studien belyser även *Aftonbladets* och *Svenska Dagbladets* strategier för att återta kontrollen över en mediehandling när kontrollen går förlorad och på vilket sätt tidningarna försöker upprätthålla ett narrativ i samband med katastrofen. På så sätt blir de medskapare till historiska händelser.

5.1 Förslag till vidare forskning

Vårt förslag till vidare forskning är att fortsätta studera narrativ inom mediehandlingar som är kopplade till katastrofer för att se hur katastrofjournalistiken har utvecklats över tid. Något som hade varit särskilt intressant att studera är huruvida medierna som medskapare av historiska händelser färgar det kollektiva minnet av en katastrof.

6. Referenslista

6.1 Litteratur

Bergström, Göran & Boréus, Kristina, "Samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys," *Textens mening och makt – metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, red. Göran Bergström & Kristina Boréus, Lund: Studentlitteratur, 2012.

Ekström, Anders, Solveig Jülich och Pelle Snickars, "I mediearkivet," *1897 Mediehistorier kring Stockholmsutställningen*, red. Anders Ekström, Solveig Jülich och Pelle Snickars, Stockholm: Statens ljud- och bildarkiv, 2006.

Couldry, Nick & Hepp, Andreas. "Introduction," *Media events in a global age*, red. Nick Couldry, Andreas Hepp och Friedrich Krotz, London: Routledge, 2010.

Couldry, Nick, *Media Rituals: A critical approach*. London: Routledge, 2003.

Dayan, Daniel, "Beyond media events," *Media events in a global age*, red. Nick Couldry, Andreas Hepp och Friedrich Krotz, London: Routledge, 2010.

Dayan, Daniel & Katz, Elihu, *Media Events: The Live Broadcasting of History*. London & Cambridge: Harvard University Press, 1992.

Dekavalla, Marina & Rafter, Kevin, "The construction of a 'historical moment': Queen Elizabeth's 2011 visit to Ireland in British and Irish newspapers", *Journalism*, vol. 17 (2), 2016, DOI: 10.1177/1464884914556456.

Edoff, Erik, *Storstadens dagbok: boulevardpressen och mediasystemet i det sena 1800-talets Stockholm*, Lund: Lunds universitet, 2016, diss.

<http://lup.lub.lu.se/record/d2b25959-0df7-4652-b7d8-34aaff1eb4e7>

Katz, Elihu & Liebes, Tamar, “‘No More Peace!’: How Disaster, Terror and War Have Upstaged Media Events,” *International Journal of Communication*, 1, 2007, DOI: 1932-8036/20070157.

Lavoie, Vincent, “Hindenburg Disaster Pictures: Awarding a Multifaceted Icon” *Getting the picture: the visual culture of the news*, red. Hill Jason E. & Schwartz, Vanessa R., London: Bloomsbury Academic, 2015.

Ledin, Johanna & Moberg, Ulla, “Textanalytisk metod,” *Metoder i kommunikationsvetenskap*, red. Ekström, Mats & Larsson, Lars-Åke, Lund: Studentlitteratur, 2010.

Muhlmann, Géraldine, *A Political History of Journalism*. Cambridge: Polity, 2008.

Hariman, Robert & Lucaites, John Louis, “Ritualizing modernity's gamble: The iconic photographs of the Hindenburg and Challenger explosions,” *Visual Communication Quarterly*, 11:1-2. 2004, DOI: 10.1080/15551390409388281.

Ytreberg, Espen, “Et mediert nasjonsfellesskap: Jubileumsutstillingen på Frogner i 1914,” *Tidsskrift for kulturforskning*, vol 12, nr. 2, 2013.

<http://ojs.novus.no/index.php/TFK/article/view/625>

Hämtad 2020-12-20

Ytreberg, Espen, “The 1911 South Pole Conquest as Historical Media Event and Media Ensemble,” *Media History*, vol. 20, nr 2, 2014, DOI: 10.1080/13688804.2014.898899.

Ytreberg, Espen, “Towards a historical understanding of the media event,” *Media, Culture & Society*, vol. 39, 2017, DOI: 10.1177/0163443716643155.

Watt Boolsen, Merete, *Kvalitative analyser*, Malmö: Gleerups Utbildning, 2007.

Widestedt, Kristina, "Pressing the Centre of Attention: Three Royal Weddings and a Media Myths," *Media and Monarchy in Sweden*, red. Mats Jönsson & Patrick Lundell, Göteborg: Nordicom, 2009.

Wilke, Jürgen. "Historical perspectives on media events," *Media events in a global age*, red. Nick Couldry, Andreas Hepp och Friedrich Krotz, London: Routledge, 2010.

6.2 Tidningsartiklar

6.2.1 Aftonbladet

Aftonbladet 28 april 1937, "Newyork tur och retur på fem dygn"

Aftonbladet 3 maj 1937, "'Hindenburg' gor via Azorerna eller – Grönland!"

Aftonbladet 4 maj 1937, "Nattligt praktspel, åska från Hindenburg"

Aftonbladet 4 maj 1937, "Färska Brötchen till luftfrukosten"

Aftonbladet 4 maj 1937

Aftonbladet 5 maj 1937, "I kö att få röka en ciggarett"

Aftonbladet 7 maj 1937, "von Hindenburgs försäkring"

Aftonbladet 7 maj 1937, Försäkringsannonser

Aftonbladet 7 maj 1937, "Eckener tror på sabotage"

Aftonbladet 8 maj 1937, "Tysk insamling för nytt luftskepp"

Aftonbladet 8 maj 1937, "Ryssland bygger hel serie luftskepp"

Aftonbladet 8 maj 1937, "Film klarlägger katastrofen"

Aftonbladet 8 maj 1937, "Kvinnorna svimmade då katastroffilmen visades"

Aftonbladet 8 maj 1937, "Olyckan i Lakehurst"

Aftonbladet 8 maj 1937, "Tragedien innebär ej slutet."

Aftonbladet 8 maj 1937, "Hedersbetygelser för Birger Brinck"

6.2.2 Svenska Dagbladet

Svenska Dagbladet 4 maj 1937, "Hindenburg har anträtt rekordfärden." förstasidan

Svenska Dagbladet 5 maj 1937, "'Hindenburg' i motvind", förstasidan

Svenska Dagbladet 5 maj 1937, "Hindenburg möter motvind på Atlanten"

Svenska Dagbladet 8 maj 1937, "Kammarherre v. Heidenstam skildrar för Sv. D. Hindenburgkatastrofen"

Svenska Dagbladet 8 maj 1937, "'Luftskeppet brann såsom en ballong av papper'"

Svenska Dagbladet 8 maj 1937, "Rolf von Heidenstam berättar"

Svenska Dagbladet 8 maj 1937 "Heidenstam..."

Svenska Dagbladet 8 maj 1937, "Elektriska fenomen orsakade olyckan anser d:r Eckener."

Svenska Dagbladet 9 maj 1937, "Dansken Vinholts räddning"

Svenska Dagbladet 11 maj 1937, "Merrill i London måndag e.m."

Svenska Dagbladet 12 maj 1937, "Onsdagskorsordet"

Svenska Dagbladet 23 maj 1937, "Kammarherre v. Heidenstam får ligga länge"

Svenska Dagbladet 25 maj 1937, "Birger Brincks stoft åter till hemlandet"

Svenska Dagbladet 30 maj 1937, "Sv.d D:s ordfläta 619"

Svenska Dagbladet 10 juni 1937, "Kammarherre v.Heidenstams tillstånd gott"